

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Jana Valentová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

SEXUÁLNA VÝCHOVA V RODINE

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: doc. PaedDr. Marcela Verešová, PhD.

Konzultant: Mgr. Zuzana Ďurčeková

Nitra 2010

Jana Valentová

Ďakujem mojej školiteľke práce
doc. PaedDr. Marcele Verešovej, PhD.

a mojej konzultantke práce

Mgr. Zuzane Ďurčekovej

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytli pri vypracovaní
bakalárskej práce.

ABSTRAKT

VALENTOVÁ, Jana: *Sexuálna výchova v rodine*. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: doc. PaedDr. Marcela Verešová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.).- Nitra: FSVaZ, 2010. 58 s.

Cieľom bakalárskej práce je zistiť informovanosť pubescentov o sexuálnom živote a zistiť odkiaľ pubescenti tieto informácie získavajú. Bakalárska práca má teoreticko-empirický charakter. Pozostáva zo šiestich kapitol, použitej literatúry a príloh. V prvej kapitole sú vysvetlené pojmy sexualita, sexuálny život, sexuálna výchova, sexuálne zdravie, diskurz o sexualite o pod. Je v nej vysvetlený aj vzťah sociálnej práce a sexuálnej výchovy. Druhá kapitola je zameraná na rodinu, jej významu a funkcie. Dôraz je kladený na jej úlohu poskytovať informácie o sexuálnom živote. Tretia kapitola prezentuje viaceré subjekty výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Pojednáva aj o spolupráci rodiny a školy v oblasti sexuálnej výchovy. Prieskumu informovanosti pubescentov o sexuálnom živote je venovaná štvrtá kapitola. V piatej kapitole sú rozobrané výsledky prieskumu realizovaného prostredníctvom dotazníka a rozhovoru. Dotazník bol distribuovaný dievčatám a chlapcom vo veku trinásť, štrnásť a pätnásť rokov v Základnej škole v Ludaniciach. Bol zameraný na zistenie informovanosti dievčat a chlapcov o sexuálnom živote a zdroju ich informovanosti. Rozhovor bol realizovaný s rodičmi pubescentov, ktorí vyplňovali dotazník. Bol zacielený na zistenie záujmu rodičov o sexuálny život ich detí. Zameriava sa aj na zistenie postojov rodičov na implementáciu sexuálnej výchovy v školskom prostredí. V šiestej kapitole, čiže v diskusii je porovnaný náš prieskum s výskumom, ktorý uskutočnila Bujnová. Súčasťou diskusie sú aj odporúčania pre prax. Časť práce, ktorá je venovaná prílohám, obsahuje dotazník, ako aj niektoré získané výsledky prieskumu.

Kľúčové slová:

Sexualita. Sexuálny život. Pohlavie. Sexuálna výchova. Sexuálne zdravie. Diskurz o sexualite. Rodina. Sociálna práca. Pubescenti.

ABSTRACT

VALENTOVÁ, Jana: *Sexual Education in Family*. [Final work] - University of Constantine The Philosopher in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health; Department of Social Work and Social Sciences. - Advisor: doc. PaedDr. Marcela Verešová, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.). – Nitra : FSVaZ, 2010. 58 p.

The basic aim of the final work is to assess the acknowledgment of teenagers about the sexual life and to determine from which source are getting the teenagers the information about the sexual life from. This work has empirical- theoretical character. It consists of six chapters, the sources and attachments. In the first chapter the expressions such as sexuality, sexual life, sexual education, sexual health, discursus about the sexuality are explained. Also, there is the explanation on connection between social work and sexual education. The second chapter is dealing with the family, its importance and function. The emphasis is put on its role to provide the basic knowledge on sexual life. The third chapter presents several subjects of education to the marriage and parenthood. Moreover, it deals with the cooperation of family and the schools in the field of sexual education. The research of the informativeness of the teenagers about the sexual life is analyzed in the fourth chapter. In the fifth chapter, the outcomes of the inquiry are presented, which was carried out by the answer sheet and the interview. The answer sheet was distributed to the girls and boys aged 13, 14 and 15 years in the elementary school in Ludanice. It was aimed on getting the information from boys and girls about the sexual life and the source of it. The interview was carried out with the parents of the teenagers, who were filling out the answer sheets. The interview was aimed at the interest of parents on sexual life of their children. Plus, it deals with the attitude of parents on the implementation of sexual life in the school environment. In the sixth chapter, i.e. in the discussion, there is the comparison between our research and the one carried out by Ms. Bujnová. The part of the discussion is also the recommendation for the practice. The attachments contain the example of the answer sheet, as well as some results of the exploration.

The key words:

Sexuality. Sexual life. Sex. Sexual Education. Sexual health. Discursus on sexuality. Family. Social work. Teenagers.

OBSAH

ÚVOD	12
1 SEXUALITA AKO SÚČASŤ ŽIVOTA	14
1.1 Vymedzenie základných pojmov	14
1.2 Sexuálna výchova	15
1.2.1 Dôležité aspekty sexuálnej výchovy	17
1.2.2 Postoje k sexuálnej výchove	18
1.2.3 Ciele sexuálnej výchovy	18
1.3 Vzťah sociálnej práce a sexuálnej výchovy	19
1.4 Sexuálne zdravie	20
1.5 Diskurz o sexualite	21
2 RODINA AKO NAJDÔLEŽITEJŠÍ ZDROJ INFORMOVANOSTI O SEXUÁLNO M ŽIVOTE	24
2.1 Pojem rodina	24
2.2 Význam rodiny a jej funkcie	24
2.3 Úloha rodiny poskytovať informácie o sexuálnom živote	26
2.4 Obavy rodičov s komunikácie s deťmi o sexualite	28
3 SUBJEKTY VÝCHOVY K MANŽELSTVU A RODIČOVSTVU	30
3.1 Podiel rodiny na výchove k manželstvu a rodičovstvu	30
3.2 Podiel školy na výchove pre rodinný život	31
3.3 Podiel masovokomunikačných prostriedkov na príprave na rodinný život	33
3.4 Podiel sebvýchovy na príprave pre rodinný život	34
3.5 Spolupráca rodiny a školy v oblasti sexuálnej výchovy	34
4 PRIESKUM INFORMOVANOSTI PUBESCENTOV O SEXUÁLNO M ŽIVOTE	35
4.1 Ciele a otázky prieskumu	35
4.2 Metódy prieskumu	36
5 VÝSLEDKY	38

5.1 Informovanosť pubescentov o sexuálnom živote	38
5.2 Záujem rodičov o sexuálny život ich detí	45
6 DISKUSIA	50
6.1 Odporúčania pre prax	52
ZÁVER	54
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	56
PRÍLOHY	58

ZOZNAM GRAFOV

- Graf 1* Analýza odpovedí na položku: „Ako nazývame mužskú pohlavnú bunku?“
- Graf 2* Analýza odpovedí na položku: „Aké vekové obdobie gynekológovia označujú ako optimálne na prvé tehotenstvo?“
- Graf 3* Analýza odpovedí na položku: „Čo je ovulácia?“
- Graf 4* Analýza odpovedí na položku: „Väčšinu informácií o mužskom a ženskom tele som sa dozvedel/dozvedela“
- Graf 5* Analýza odpovedí na položku: „Čo je to masturbácia?“
- Graf 6* Analýza odpovedí na položku: „Masturbácia je škodlivá“
- Graf 7* Analýza odpovedí na položku: „Rozprával/rozprávala si sa už s niekým o masturbácii?“
- Graf 8* Analýza odpovedí na položku: „Pohlavný styk je v SR nezákonný“
- Graf 9* Analýza odpovedí na položku: „Videl/videla si už niekedy pornofilm?“
- Graf 10* Analýza odpovedí na položku: „Základné informácie o sexe som sa dozvedel/dozvedela“
- Graf 11* Analýza odpovedí na položku: „Čo je to antikoncepcia?“
- Graf 12* Analýza odpovedí na položku: „Aký je najúčinnější antikoncepčný prostriedok, ktorý chráni pred pohlavnými chorobami?“
- Graf 13* Analýza odpovedí na položku: „Ktorá z možností obsahuje iba rizikové formy vírusu HIV?“
- Graf 14* Analýza odpovedí na položku: „Uved' o akú sexuálnu deviáciu ide“
- Graf 15* Analýza odpovedí na položku: „Základné informácie o antikoncepcii som sa dozvedel/dozvedela“
- Graf 16* Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že je lepšie informovať deti o pohlavných zmenách pred dospievaním alebo počas dospievania?“
- Graf 17* Analýza odpovedí na otázku: „Kto by mal, podľa vás informovať deti o pohlavných zmenách- škola alebo rodina?“
- Graf 18* Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že o antikoncepcii by mala informovať škola alebo rodina?“
- Graf 19* Analýza odpovedí na otázku: „Mali by sa rozprávať rodičia s deťmi o masturbácii?“
- Graf 20* Analýza odpovedí na otázku: „Prichádzajú za vami deti s otázkami o sexuálnom živote?“

Graf 21 Analýza odpovedí na otázku: „Rozprávate sa v rodine s deťmi o sexe?“

Graf 22 Analýza odpovedí na otázku: „Ja podľa vás, vaše dieťa dostatočne informované o sexuálnom živote?“

Graf 23 Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že by mala byť sexuálna výchova v škole samostatný predmet?“

Graf 24 Analýza odpovedí na otázku: „Čo si myslíte, z akých zdrojov majú vaše deti informácie o sexuálnom živote?“

ZOZNAM TABULIEK

<i>Tab. 1</i> Počet dievčat, chlapcov, rodičov	
<i>Tab. 2</i> Vekové zastúpenie respondentov/respondentiek	
<i>Tab. 3</i> Analýza odpovedí na položku: „Ako nazývame mužskú pohlavnú bunku?“	38
<i>Tab. 4</i> Analýza odpovedí na položku: „Aké vekové obdobie gynekológovia označujú ako optimálne na prvé tehotenstvo?“	38
<i>Tab. 5</i> Analýza odpovedí na položku: „Čo je ovulácia?“	39
<i>Tab. 6</i> Analýza odpovedí na položku: „Väčšinu informácií o mužskom a ženskom tele som sa dozvedel/dozvedela“	39
<i>Tab. 7</i> Analýza odpovedí na položku: „Čo je to masturbácia?“	40
<i>Tab. 8</i> Analýza odpovedí na položku: „Masturbácia je škodlivá“	40
<i>Tab. 9</i> Analýza odpovedí na položku: „Rozprával/rozprávala si sa už s niekým o masturbácii?“	41
<i>Tab. 10</i> Analýza odpovedí na položku: „Človek je na prvý sex pripravený vtedy, keď“	41
<i>Tab. 11</i> Analýza odpovedí na položku: „Pohlavný styk je v SR nezákonný“	42
<i>Tab. 12</i> Analýza odpovedí na položku: „Videl/videla si už niekedy pornofilm?“	42
<i>Tab. 13</i> Analýza odpovedí na položku: „Základné informácie o sexe som sa dozvedel/dozvedela“	43
<i>Tab. 14</i> Analýza odpovedí na položku: „Čo je to antikoncepcia?“	43
<i>Tab. 15</i> Analýza odpovedí na položku: „Aký je najúčinnjší antikoncepčný prostriedok, ktorý chráni pred pohlavnými chorobami?“	44
<i>Tab. 16</i> Analýza odpovedí na položku: „Ktorá z možností obsahuje iba rizikové formy vírusu HIV?“	44
<i>Tab. 17</i> Analýza odpovedí na položku: „Uved' o akú sexuálnu deviáciu ide:“	44
<i>Tab. 18</i> Analýza odpovedí na položku: „Základné informácie o antikoncepcii som sa dozvedel/dozvedela“	45
<i>Tab. 19</i> Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že je lepšie informovať deti o pohlavných zmenách pred dospievaním alebo počas dospievania?“	46
<i>Tab. 20</i> Analýza odpovedí na otázku: „Kto by mal, podľa vás informovať deti o pohlavných zmenách- škola alebo rodina?“	46
<i>Tab. 21</i> Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že o antikoncepcii by mala informovať škola alebo rodina?“	47
<i>Tab. 22</i> Analýza odpovedí na otázku: „Mali by sa rozprávať rodičia s deťmi“	47

o masturbácii?“

<i>Tab. 23</i> Analýza odpovedí na otázku: „Prichádzajú za vami deti s otázkami o sexuálnom živote?“	48
<i>Tab. 24</i> Analýza odpovedí na otázku: „Rozprávate sa v rodine s deťmi o sexe?“	48
<i>Tab. 25</i> Analýza odpovedí na otázku: „Ja podľa vás, vaše dieťa dostatočne informované o sexuálnom živote?“	48
<i>Tab. 26</i> Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že by mala byť sexuálna výchova v škole samostatný predmet?“	49
<i>Tab. 27</i> Analýza odpovedí na otázku: „Čo si myslíte, z akých zdrojov majú vaše deti informácie o sexuálnom živote?“	49

ÚVOD

Témou našej bakalárskej práce je sexuálna výchova v rodine. Dôvodom, prečo sme si vybrali danú tému, bol záujem zistiť, do akej miery prebieha sexuálna výchova v rodine. Zaujímalo nás, aké informácie majú pubescenti o sexuálnom živote a či sa rodičia o sexualitu svojich detí zaujímajú.

Myslíme si, že je veľmi dôležité, správne výchovné pôsobenie na deti v oblasti sexuality, hlavne zo strany rodičov. Veľa mladých ľudí má skreslené predstavy o sexe, partnerských vzťahoch a spolužití. Hlavne v dnešnej dobe, ktorá je poznačená nárastom sexuálneho násillia, promiskuity, prenosu pohlavných chorôb je dôležité, aby rodičia o sexuálnom živote s deťmi hovorili. Rodičia neuchránia deti pred pohlavným životom tým, že sa s nimi o sexe nebudú rozprávať, budú sa mu vyhýbať a budú ho považovať za tabu. Sexualita sa prejavuje už od ranného detstva, a čím je dieťa staršie, tým je sexualita pre neho zaujímavejšia. Zbiera cenné informácie pre jeho budúci pohlavný život. Dieťa potrebuje počuť od rodičov správny názor, korektné informácie, pretože sa často stretáva so zdrojmi informácií, ktoré sú nepravdivé a mylné. Z týchto dôvodov považujeme sexuálnu výchovu v rodine za veľmi dôležitú pre správny vývoj dieťaťa, najmä v oblasti sexuality.

Bakalárska práca má teoreticko-empirický charakter. V prvej kapitole našej práce sa venujeme sexualite, sexuálnej výchove, vzťahu sociálnej práce a sexuálnej výchovy, sexuálnemu zdraviu a diskurzívnym prístupom k sexualite. Druhá kapitola opisuje rodinu a jej úlohu v poskytovaní informácií o sexuálnom živote. V tretej kapitole sme rozobrali rôzne subjekty výchovy k manželstvu a rodičovstvu, poukazujeme na dôležitosť spolupráce rodiny a školy v oblasti sexuálnej výchovy.

V ďalšej kapitole objasňujeme náš prieskum, ktorý sme uskutočnili, aby sme mohli čo najviac preniknúť do danej problematiky. Naším hlavným cieľom bolo zistiť informovanosť pubescentov o sexuálnom živote. Zaujímalo nás taktiež zdroj, z ktorého pubescenti najviac čerpajú informácie o sexualite. Na zodpovedanie hlavného cieľa a čiastkových cieľov sme si položili prieskumné otázky. Na ich základe sme chceli zistiť či existuje rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v zdroji informovanosti o sexuálnom živote a či rodičia s deťmi komunikujú o intímnych veciach.

Na zodpovedanie prieskumných otázok sme použili metódu dotazníka a rozhovoru. Dotazník obsahoval zatvorené a otvorené položky. Získané výsledky nášho prieskumu sme vyhodnotili percentuálne a zobrazili v grafoch.

Na porovnanie nášho prieskumu s výskumom, ktorý sa už v danej problematike uskutočnil sme si vybrali výskum, ktorý uskutočnila Bujnová (2005). Jej cieľom bolo zistiť stav, úroveň prípravy detí a mládeže na rodinný život v rodinných a školských podmienkach. Výsledky výskumu porovnáваме s našimi výsledkami v diskusii bakalárskej práce.

1 SEXUALITA AKO SÚČASŤ ŽIVOTA

V prvej kapitole našej práce uvádzame vysvetlenie základných pojmov sexualita, zdravý sexuálny život, pohlavie a význam sexuality. Ďalej rozoberáme pojem sexuálna výchova, jej ciele, aspekty sexuálnej výchovy, rôzne postoje k sexuálnej výchove a vzťah sociálnej práce a sexuálnej výchovy. Do práce sme zahrnuli aj pojem sexuálne zdravie a prúdy v sexualite, ktoré sú prítomné v súčasnosti.

1.1 Vymedzenie základných pojmov

Sexualita - „pojem sexualita vyjadruje všeobecnú životnú energiu, ktorá sa vo všetkých fázach ľudského života uplatňuje telesne, duchovne i duševne a sociálne. Jej prejavy môžu byť rozmanité: nežnosť i vášeň, oddanosť, túžba a žiadostivosť, ale aj agresia a mnohé ďalšie formy“ (Sielert a kol., 1994, s. 10).

„Slovo sexualita má svoje korene v latinčine (secare- krájať, oddeľovať, sectus- rozdelený, odlúčený, odtiaľ vzniklo sexus). Ale až v 20. storočí bol použitý pojem sex (poprípade sexualita) v súvislosti s erotikou“ (Sielert a kol., 1994, s. 10).

Psychologička a sexuologička Danica Caisová tvrdí, že zdravý sexuálny život je ten, ktorý plynie, prirodzene sa prispôsobuje veku, skúsenostiam, okolnostiam a možnostiam, zároveň dodáva, že začlenením do každodenného života prináša v prvej fáze očarenie a vášeň, neskôr sexuálny súlad a následne príjemnú pohodu v sexuálnom stereotypy (Sobotová, 2008).

Pohlavie - „pojem pohlavie (anglicky „sex“) je používaný tam, kde sa hovorí o biologických rozdieloch medzi mužom a ženou. Toto označenie zahŕňa v podstate všetko, čo odlišuje muža a ženu na biologickej úrovni. Jedná sa o rozdiely, ktoré sú z kultúrne - spoločenského hľadiska a jeho vývoja konštantné (Oakley 2000 In Janošová, 2008, s. 39), ktoré existovali a existujú vo všetkých minulých aj súčasných ľudských zoskupeniach a spoločnostiach. O vlastnostiach týkajúcich sa pohlavia sa niekedy hovorí ako o „samčích“ a „samičích“ (Janošová, 2008, s. 38-39).

Význam sexuality

Význam sexuality je pre každého človeka rozdielny. Sexualita je široký pojem a môžeme si pod ňou predstaviť množstvo vecí. Najčastejšie však autori uvádzajú, že ide o pohlavný pud a sexuálny život ľudí. Sexualita je neoddeliteľnou súčasťou života a významne ovplyvňuje všetky jeho stránky.

Podľa Prevendárovej a Kubičkovej (1995, s. 33) „existuje približne 5 percent dospelých osôb, ktoré nemajú potrebu pohlavného styku, v ich manželstvách k nemu dochádza len zriedka alebo nikdy, a napriek tomu pokladajú svoj partnerský vzťah za plne uspokojujúci. Naopak, približne 10 percent ľudí považuje sex za jednu zo svojich dominantných potrieb a od jej každodenného uspokojovania závisí ich pocit spokojnosti v partnerskom vzťahu. U mladých párov plní táto stránka života zvyčajne významnú úlohu.“

Na základe tohto tvrdenia môžeme povedať, že najlepšia je kombinácia sexuálneho vzťahu s láskou. Vo vzťahoch, kde je láska je väčší predpoklad, že sa vytvorí dôvera, spolupráca, partneri cítujú šťastie a uspokojenie so vzájomného porozumenia. Keď vzťah stojí na pevných nohách je predpoklad, že keď sa z neho vytratí sexuálny život v dôsledku rôznych príčin, bude plnohodnotne fungovať aj naďalej.

1.2 Sexuálna výchova

V našej práci je predovšetkým dôležité venovať sa sexuálnej výchove. Už pri definovaní pojmu nastali značné rozdiely. Keďže sexuálna výchova bola kedysi veľmi tabuizovanou témou nazývali ju skôr výchovou k rodičovstvu a manželstvu. Často sa ale zabúdalo na to, že k tejto výchove patria taktiež témy súvisiace so sexom. To či sa o sexe hovorilo alebo nie záviselo od spoločnosti, konkrétne noriem, ktoré daná spoločnosť mala. Boli rôzne názory na sexuálnu výchovu, ktoré sa značne rozchádzali. Dnes už síce žijeme v dobe, kedy sa o sexualite bežne hovorí, ale stále sú tu rôzne predsudky a nesprávne postoje voči sexualite.

Neujasnenosť a nejednotnosť pojmu

„Pred rokom 1989 bol u nás v odbornej literatúre, ako aj v oficiálnych dokumentoch najviac preferovaný termín výchova k rodičovstvu. Ten však zužuje celú problematiku iba na vzťah rodiča a dieťaťa, akceptuje problémy späté s výchovou detí a úlohou rodiča na úkor iných, nemenej vážnych tém, zaoberajúcich sa sexualitou, partnerskými a manželskými vzťahmi“ (Prevendárová, 2000, s. 7).

„Podobne zavádzajúco znejú pojmy manželská a rodičovská výchova a rodinná výchova. Oba akceptujú zodpovednosť rodiny a jej hlavného článku – rodičov - za výchovu, avšak nenaznačujú, že výchovu k manželstvu a rodičovstvu je potrebné, ba nevyhnutné realizovať aj v mimorodinnom prostredí (v škole, v mimoškolských zariadeniach), ako aj tam, kde rodina úplne zlyhala - v detských domovoch, v diagnostických centrách, v detských výchovných centrách a výchovných centrách pre mládež. V staršej literatúre sa občas vyskytuje pojem príprava k manželstvu a rodičovstvu, ktorý používame skôr v zmysle získavania špecifických vedomostí a zručností, nadobudnutých napríklad v kurzoch varenia, šitia, starostlivosti o dieťa a podobne. Ani pojem výchova pre život v rodine, používaný v niektorých prácach H. Rozinajovej (In Prevedárová, 2000, s. 7), nenašiel v širšom meradle svoje uplatnenie.“

„Výchovu k manželstvu a rodičovstvu chápeme ako takú stimuláciu a organizáciu aktivity dieťaťa a dospelujúceho (v širšom slova zmysle aj dospelého), ktorá ho uschopní a uspôsobí spoluvytvárať funkčnú rodinu. Cieľom tejto výchovy je teda prispieť k tomu, aby každý jednotlivec mohol, chcel i vedel, čo najefektívnejšie spoluvytvárať funkčnú rodinu“ (Koteková, Šimová, Gecková, 1998, s. 111).

V anglosaskej literatúre sa najviac ujal pojem sexuálna výchova (sexual education), ktorý do roku 1998 Ministerstvo školstva SR oficiálne používalo na označenie danej oblasti výchovy. V International Encyclopaedia of Education (In Prevedárová, 2000, s. 7) je sexuálna výchova definovaná ako „nepretržitý vplyv pôsobiaci počas celého obdobia výchovy a vzdelávania jedinca na vývin ľudskej sexuality, kde sexuálne postoje a spôsoby správania stoja v centre výchovno-vzdelávacích záujmov.“

„Sexuálna výchova v najširšom slova zmysle zahŕňa všetky vedecké, etické, sociálne a náboženské učenia a vplyvy, ktoré priamo a nepriamo môžu pomôcť mladým ľuďom pripravujúcich sa na riešenie ich sexuálnych problémov, ktoré nevyhnutne prídu do života každého bežného ľudského individua“ (Bigelow, 2009, s. 1).

V materiáloch Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) sa uvádza, že „podstatu a ciele sexuálnej výchovy tvorí všetko, čo prispieva k výchove celistvej osobnosti, schopnej poznávať a chápať sociálne, mravné, psychologické a fyziologické osobitosti jedincov podľa pohlavia a vďaka tomu formovať optimálne medziľudské vzťahy s ľuďmi rovnakého aj opačného pohlavia“. Takéto ponímanie sexuálnej výchovy je dosť široké a v podstate sa približuje nášmu chápaniu pojmu výchovy k manželstvu a rodičovstvu“ (Prevedárová, 2000, s. 7).

„Výchova vo všeobecnosti zahŕňa pôsobenie všetkých vonkajších vplyvov, cieľavedomých aj živelných, ktoré utvárajú, formujú človeka - podnecujú rozvoj jeho telesných, duševných aj duchovných kvalít. Vychádzajúc z tejto premisy, považujeme výchovu k manželstvu a rodičovstvu za dlhodobý proces spočívajúci v nadobúdaní vedomostí a zručností, formovaní názorov, postojov, charakterových vlastností, správania a konania, týkajúcich sa oblasti partnerských vzťahov, manželstva, rodičovstva a sexuality“ (Prevendárová, 2000, s. 7-8).

Podľa Matejovičovej a kol. (2004, s. 175) je dôležité, aby všetci mladí ľudia - žiaci základných a stredných škôl - dostali kvalitné a plnohodnotné informácie z oblasti partnerských a manželských vzťahov i z výchovy k manželstvu a rodičovstvu predtým, ako sa stretnú s konkrétnymi životnými, spoločenskými i partnerskými situáciami.

„Z uvedeného vyplýva, že sexuálna výchova predstavuje len jednu zo súčastí širšie koncipovanej výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Dimenzie výchovy k manželstvu a rodičovstvu sú však ešte rozsiahlejšie. Ak táto výchova má byť zmysluplná, musí byť začlenená do rámca celkovej výchovy k medziľudským vzťahom. Nemôžeme obísť jej súvislosť s etickou kultúrou danej spoločnosti. Znamená to, že sú v nej obsiahnuté aj témy súvisiace so zdravým spôsobom života, ochranou zdravia, so vzťahom človeka k širšiemu sociálnemu celku, s otázkami spoločenskej etiky a pod. Vychádzajúc z nových vedeckých poznatkov, výchova k manželstvu a rodičovstvu sa zároveň snaží o rešpektovanie a zladenie individuálnych, spoločenských a právnych noriem v danej oblasti“ (Prevendárová, 2000, s. 8).

1.2.1 Dôležité aspekty sexuálnej výchovy

Podľa Allerstona a Daviesa (2001, s. 5)

- sexuálna výchova je rovnako o ľudských vzťahoch ako aj o biologickom porozumení,
- týka sa budovania sebavedomia mladých ľudí pre nich samotných a pre ich sebaúctu a pomáha im uvedomovať si a riadiť svoje emócie,
- kontext sexuálnej výchovy je účinný, rešpektujúci a pomáha vytvárať zdravé priateľstvá s ostatnými,
- program je relevantný a adresný na tie problémy, týkajúce sa rozvíjania sexuality mladých ľudí,
- zmysel zahŕňa diskusiu o morálnych otázkach a dilemách a umožňuje mladým ľuďom robiť informované rozhodnutia,

- sexuálna výchova umožňuje mladým ľuďom osvojiť si dostatok informácií a rozvíja nevyhnutne dôležité schopnosti na ochranu samých seba, odstraňuje nevítaný tlak, vplyv okolia a tým môže zostať v bezpečí.

1.2.2 Postoje k sexuálnej výchove

V spoločnosti existujú voči sexuálnej výchove polarizované postoje.

Jedným z postojov je „represívny postoj časti verejnosti (aj odbornej), ktorá sa opiera o presvedčenie, že sexualitu ako prírodnú „zvieraciú“ silu treba zavčas potlačiť a držať na uzde. Cieľom sexuálnej výchovy v tomto prípade má byť zachovanie „nevinnosti“ až do dospelosti. Prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa je oddaľovať informácie o pohlaví, o prejavoch pohlavnosti a pohlavnom živote. V prípade prejavovania detskej zvedavosti treba záujem zoškliviť, alebo aspoň ho ignorovať a takticky odvieť pozornosť“ (Prevendárová, 2000, s. 9).

„Opakom je liberálny postoj, ktorý argumentuje najmä negatívnymi dôsledkami potlačania pohlavného pudu a bojuje za jeho slobodné uplatňovanie. Z hľadiska tohto postoja má človek právo na informácie, ako aj právo na uplatňovanie svojich citových a sexuálnych potrieb aj v prípade, že sa vymykajú z bežne prijímaných spoločenských noriem“ (Prevendárová, 2000, s. 9).

„Medzi týmito dvoma postojmi existuje v našej spoločnosti ešte mnoho ďalších názorových prúdov. Stotožňujeme sa so zástancami liberálneho postoja, ale zároveň považujeme za dôležité zdôrazniť, že právo na uplatňovanie citových a sexuálnych potrieb musí byť v súlade s legislatívnymi normami a nesmie nikoho poškodzovať. Súhlasíme s E. Šimovou, podľa ktorej cieľom sexuálnej výchovy má byť „taká kultivácia sexuálneho správania, ktorá umožní čo najšťastnejší, a teda i najzrelší sexuálny život bez toho, aby komukoľvek spôsobil ujmu“. Takáto výchova má byť súčasťou širšie ponímanej výchovy pre život v rodine, výchovy k medzilľudským, partnerským vzťahom a mala by napomáhať rozvoju osobnej zodpovednosti za vlastné konanie a správanie voči ostatným“ (Prevendárová, 2000, str. 9).

1.2.3 Ciele sexuálnej výchovy

Autori uvádzajú viaceré ciele sexuálnej výchovy, ale my uvádzame tie základné a najdôležitejšie podľa Sielert a kol. (1993, s. 10):

- ukázať deťom a mladistvým rozmanitosť foriem prejavov sexuality (od potreby telesného styku až po potrebu dôvery a bezpečia),
- pestovať schopnosť sexualitu adekvátne vyjadriť zdieľaním, učiť voliť úmerné slová a prekonávať zbytočné tabu,
- využívať všetky dostupné podnety z bežného života (napr. médiá) k sexuálnemu utváraniu zverených osobností a organizovať výučbu nielen pri konkrétnych lekciách, ale tiež mimo školy,
- pestovať vzťah k hodnotám a normám,
- poskytovať základné potrebné poučenie a faktografiu, varovať pred možným nebezpečenstvom (tehotenstvo nepľnoletých, nákaza HIV a pod.),
- chrániť pred chybnými informáciami z iných zdrojov a oslobodzovať od zmesi nevedomosti a falošného umenia, zbavovať klíše, mýty, predsudky,
- pristupovať citlivo k odlišnému pohlaviu, k odlišnosti homo - a heterosexuality a pod.,
- viesť k pochopeniu, že sexualita môže mať viacero tvári: od krásnej, uspokojivej a plnej rozkoše až po škaredú, nepríjemnú či desivú. Odstraňovať bariéry medzi predstavami a bežným životom,
- odborne aj metodicky sa pohybovať na úrovni svojej doby,
- byť blízko k aktuálnej kultúre mladých.

1.3 Vzťah sociálnej práce a sexuálnej výchovy

„Sociálnu prácu v praktickej podobe realizujú sociálni pracovníci. Sociálny pracovník je odborník (profesionál), ktorý sa zaoberá sociálnou pomocou jednotlivcom, skupine alebo komunite, ktorí sa dočasne alebo trvalo nachádzajú v problémovej sociálnej situácii vyžadujúcej spoločenskú sociálnu intervenciu. Svojou činnosťou pomáha zlepšovať, resp. saturovať životnú funkčnosť jednotlivca, skupiny alebo komunity tým, že prispieva k mobilizácii zdrojov, ktoré sú k takémuto riešeniu potrebné“ (Tokárova a kol., 2003, s. 40)

„Požiadavka teoretického poznania ľudských sexualít vo vzťahovom rámci socio-kultúrnom, psychologickom a pedagogickom spolu s podporou reflektovania rodovosti a sexualít je náležitá nielen v príprave pedagógov a pedagogičiek, psychológov a psychologičiek, ale aj sociálnych pracovníkov a pracovníčok, resp. všetkých budúcich absolventov a absolventiek, pripravujúcich sa na pôsobenie v pomáhajúcich profesiách. Pre začlenenie sexuálnej výchovy do ich prípravy hovoria mnohé aspekty - jednak sa študentov

a študentiek tieto témy dotýkajú osobne a sexuálna výchova na základných a stredných školách nie je dostatočná a jednak treba uvažovať aj o sexuálnej výchove v zmysle prípravy pre výkon budúceho povolania“ (Marková, 2007, s. 205).

„Je žiaduce tematizovať rozmanitosť ľudských sexualít, a to bez toho, aby boli akékoľvek rozdiely a odlišnosti podrobené morálnemu hodnoteniu a súčasne podnecovať k takému prístupu k sexualitám, ktorý namiesto označovania na základe kategórií „dobré - zlé, „správne - nesprávne“, „normálne - abnormálne“ atď., ponúka možnosť nazerať na sexuálne zážitky a skúsenosti v ich kontinuite, individualite a mnohorakosti, a tým prispieva aj k podpore autonómnej, bohatej a akceptovanej sexuality. Rovnorodosť sexualít sa má akceptovať ako spoločenská realita a nazerať rovnocenne, vo význame možností pre vlastnú životnú perspektívu mužov a žien“ (Marková, 2007, s. 206).

Považujeme za dôležité, aby každý sociálny pracovník respektíve každý pracovník pomáhajúcej profesie ovládal sexuálnu výchovu, aby rozumel ľudskej sexualite a dokázal o tejto téme ľudsky, ale i odborne komunikovať. Je nespočetné množstvo prípadov, kedy sexuálny život spôsobuje problémy v medziľudských vzťahoch nielen v rodinnom prostredí a neriešenie týchto problémov môže viesť k sociálno-patologickým javom či rôznym psychickým problémom. Sociálny pracovník musí byť pripravený komunikovať a pomôcť klientovi, ktorého problémy pramenia zo sexuálneho života. Či už sa jedná o zneužitie, komplex alebo formy sexuálnej deviácie. Mal by byť dostatočne informovaný, aby vedel klientovi poskytnúť informácie o sexuálnom živote, napríklad o rizikách pohlavného života, antikoncepcii a sexuálneho zdravia.

1.4 Sexuálne zdravie

Ak hovoríme o sexualite musíme si tiež vysvetliť pojem sexuálne zdravie, pretože sexualita a zdravie spolu neodmysliteľne súvisia.

Uvedieme dve definície sexuálneho zdravia, ktoré sú si pomerne veľmi blízke a pramenia vo Svetovej zdravotníckej organizácii (WHO), resp. Medzinárodnej federácii pre plánované rodičovstvo (IPPF).

Prvú definíciu uvádzajú Lencz a Ivanová (1995 In Bianchi, 2001, s. 170) ako definíciu WHO z roku 1974 a podľa nej „Sexuálne zdravie predstavuje taký súhrn telesných, rozumových a spoločenských stránok človeka ako sexuálnej bytosti, ktorý obohacuje osobnosť, zlepšuje jej vzťahy k ľuďom a rozvíja schopnosť lásky.“

Druhú definíciu vypracovala Medzinárodná federácia pre plánované rodičovstvo (IPPF, 1995 In Bianchi, 2001, s. 170) a sexuálne zdravie je v nej súčasťou širšej definície reprodukčného zdravia:

„Reprodukčné zdravie je stav úplnej fyzickej, mentálnej a sociálnej pohody a nielen chýbanie ochorenia alebo poruchy, a to vo všetkých aspektoch, vzťahujúcich sa k reprodukčnému systému, k jeho funkciám a procesom. Definícia reprodukčného zdravia preto predpokladá, že ľudia majú byť spôsobilí mať uspokojujúci a bezpečný sexuálny život a majú byť schopní reprodukovať sa, ako aj mať slobodu rozhodnúť sa či, kedy a ako tak chcú činiť“ (IPPF, 1995 In Bianchi, 2001, s. 170).

„Reprodukčné zdravie zahŕňa aj sexuálne zdravie, ktorého cieľom je obohatenie života a osobných vzťahov a nie iba partnerstvo a starostlivosť v oblasti reprodukcie a pohlavne prenosných chorôb“ (IPPF, 1995 In Bianchi, 2001, s. 171).

„Táto posledná podmienka implicitne zahŕňa aj právo mužov a žien byť informovaní a mať prístup k bezpečným, účinným, cenovo prístupným a prijateľným metódam plánovania rodičovstva podľa svojho výberu a mať prístup k iným metódam na reguláciu plodnosti podľa svojho výberu, ktoré nie sú v rozpore so zákonom, ako aj právo na prístup k zdravotníckym službám v oblasti pôrodnictva a poskytovanie optimálnej starostlivosti partnerom potrebnej pre to, aby sa im narodilo zdravé dieťa“ (IPPF, 1995 In Bianchi, 2001, s. 170).

„V zmysle vyššie uvedenej definície reprodukčného zdravia je zdravotnícka starostlivosť o reprodukčné zdravie definovaná ako súhrn metód, techník a služieb prispievajúcich k reprodukčnému zdraviu a pohode prostredníctvom prevencie a riešenia problémov v oblasti reprodukčného zdravia“ (IPPF, 1995 In Bianchi, 2001, s. 170-171).

1.5 Diskurz o sexualite

Aké diskurzívne prúdy obsahujúce problematiku sexuality možno identifikovať v súčasnosti? Vychádzajúc z M. Foucaulta (1990 In Bianchi, 2001, s. 175) identifikujú M. Supeková a spol. (1998 In Bianchi, 2001, s. 175) štyri prúdy, ktoré všetky vo viac- menej čistej či zmiešanej podobe sú prítomné v súčasnosti:

- 1 Kresťanská tradícia posilnená viktoriánskou morálkou
- 2 Vedecký, medicínsky a sexuologický prúd
- 3 Občiansky liberálny prúd
- 4 HIV/AIDS rizikový prúd

1 Kresťanská tradícia posilnená viktoriánskou morálkou

Podľa M. Foucaulta (1990 In Bianchi, 2001, s. 176) „vplyv viktoriánskej morálky v sexuálnej oblasti pokračuje do súčasnosti. Sexualita je v tomto prostredí ohraničená domovom a manželstvom a má inštrumentálnu hodnotu, ktorá sa premieta v hlavnej funkcii sexuality, ktorou je reprodukcia. Sexualita je riadená prísnyimi normami (monogamia, manželstvo) a zákazmi (napr. nahota, nevera, rozprávanie sa o sexualite na verejnosti). Takzvané abnormality sú sankciované, vypudzované, alebo prinajmenšom ignorované (homosexualita), pričom ohrozujúce správanie sa analyzuje v pojmovom rámci tabu a hriechu. Diskurz o sexualite prakticky neexistuje.“

2 Vedecký, medicínsky a sexuologický prúd

J. H. Gagnon a R. G. Parker (1995 In Bianchi, 2001, s. 176) „považujú roky 1890- 1980 za sexuologickú periódu v štúdiu sexuality. Jej najcharakteristickejšim znakom je snaha po maximalizácii vedeckosti a objektívnosti (Foucault, 1990 In Bianchi, 2001, s. 176). Usiluje sa o nájdenie mechanizmov sexuality, ktoré by umožnili získať kontrolu a odolávať sexuálnym pudom a impulzom. Čiastočne sa uvažuje už aj v pojmoch príjemnosti/rozkoše, čím sa hodnotová poloha sexuality rozširuje z inštrumentálneho čiastočne aj o autonómny rozmer, avšak vychádza sa z predpokladu odlišnosti sexuálneho pudu u mužov a žien. V sexualite sa akceptuje regulujúci vplyv noriem, ktorými sú najmä mužská sexualita, heterosexuality a manželstvo. Sex sa považuje za prirodzenú silu, ktorá je v opozícii k civilizácii, kultúre a spoločnosti, je záležitosťou jednotlivca a poznanie v tejto oblasti je transkultúrne a transhistoricky platné. Diskurz o sexualite je medicínsky a biologizujúci.“

3 Občiansky liberálny prúd

„V 60. rokoch minulého storočia nastala kríza sexuologickej paradigmy, ale aj kríza celého hodnotového programu strednej triedy. Dochádza k prehodnoteniu sexuality v ére „sexuálnej slobody“. Otázka príjemnosti/rozkoše sa dostáva do popredia a sexualita sa stáva hodnotovo autonómnu. Jedinými normami sú sexuálna sloboda a rovnoprávnosť a v sexualite prestáva existovať akýkoľvek zákaz, čoho prirodzeným prejavom je rozvinutie feministických hnutí a hnutí za sociálnu akceptáciu homosexuálov. Moderné antikoncepcné prostriedky, ktoré umožňujú ženám aktívne regulovať svoj sexuálny život, sa podieľajú na mocenskom vyrovnávaní medzi mužmi a ženami. Narastá tolerancia k erotickej a pornografickej produkcii, sexuálna výchova sa postupne presadzuje v školách.

Diskurz o sexualite zahŕňa všetky témy a stáva sa skutočným spoločenským diskurzom“ (Bianchi, 2001, s. 176).

4 HIV/AIDS rizikový prúd

„Pod vplyvom pandémie HIV sa dokonáva dekonštrukcia ideologických pozadí predchádzajúcich koncepcií sexuality. Do popredia sa dostáva sociálny a kultúrny kontext sexuality, bez rešpektovania ktorých nie je možné dosiahnuť pôvodný cieľ tohto prúdu – ochranu pred šírením HIV v rôznych kultúrach, subkultúrach a minoritách. Jedným z kľúčových pojmov v priestore sexuality sa stáva sexuálna identita. Tento prístup je z anxiologického hľadiska programovo nehodnotiaci. Jediným normotvorne pôsobiacim prvkom je všadeprítomné odporúčanie bezpečného resp. bezpečnejšieho sexu, inými slovami odporúčanie používať prezervatív a vyhýbať sa nechránenému styku s partnerom, ktorého HIV status nepoznáme. Akékoľvek ohrozujúce správanie sa analyzuje v pojmovom rámci rizika, pričom sa zdôrazňuje, že má charakter sociálnej konštrukcie. Diskurz o sexualite je všeobecný, aj keď otázky rizika a ochrany sú v popredí“ (Bianchi, 2001, s. 176).

V úvodnej kapitole našej práce sme sa dozvedeli o dôležitosti sexuálnej výchovy pre človeka, pretože ako každá výchova aj sexuálna výchova prispieva k celkovému rozvoju osobnosti. Súvisí taktiež so zdravým spôsobom života a ochranou zdravia, preto sme do práce zahrnuli aj vysvetlenie pojmu sexuálne zdravie. Zistili sme, že k sexualite sú viaceré prístupy od potláčania sexuality a oddiaľovania informácii o pohlavnom živote až po právo na informácie a uplatňovanie citových a sexuálnych potrieb.

2 RODINA AKO NAJDÔLEŽITEJŠÍ ZDROJ INFORMOVANOSTI O SEXUÁLNOM ŽIVOTE

2.1 Pojem rodina

Pojem rodina bol vo vývine spoločnosti rôzne chápaný. V každom období bola rodina inak ponímaná. Každý autor ju definoval rozdielne a taktiež pedagogické, psychologické a sociologické slovníky uvádzajú rozdielne definície tohto pojmu. My sme uviedli vysvetlenie pojmu podľa Prevendárovej a Kubíčkovej a na porovnanie vysvetlenie rodiny podľa Pšeničku.

Rodina - je podľa Prevendárovej a Kubíčkovej (1995) domov, ktorý tvoria predovšetkým členovia rodiny. Rodinu definujeme ako spoločensky schválenú formu stáleho spolužitia osôb spojených manželskými, pokrvnými alebo adoptívnymi zväzkami. Tieto zväzky majú zvyčajne silnú citovú bázu. Rodina môže mať viacero podôb. Základná rodina je tvorená manželským párom a ich deťmi. Ak do rodiny zahrnieme aj ďalšie príbuzenstvo, nazývame ju rozšírenou rodinou. Rodina, ktorú tvorí len jeden z rodičov spolu so svojimi deťmi, je neúplnou rodinou. Následkom rozvodov sa stretávame aj s inými, netypickými formami rodinného spolužitia, keď povedzme v rodine okrem vlastných detí žijú aj deti z predchádzajúcich manželstiev.

Rodina - „je základnou bunkou veľkej ľudskej „rodiny“, je jej najmenším spoločenstvom. Jadrom rodiny je nerozlučiteľné manželstvo muža a ženy. Len také jadro je predpokladom pre dobrú funkciu rodiny. Je tiež nevyhnutou podmienkou pre dobrú výchovu detí vrátane sexuálnej výchovy“ (Pšenička, 1999, s. 335).

2.2 Význam rodiny a jej funkcie

Rodina je pre človeka veľmi dôležitá. V rodine sa dieťa učí komunikovať, učí sa rešpektovať autoritu, prvýkrát sa stretáva s pojmom deľba práce, dieťa taktiež zastáva v rodine určitú rolu - súrodenec, syn, dcéra. Všetko čo sa v rodine deje, ovplyvňuje v plnej miere dieťa, preto je pre neho dôležitá správna výchova, harmónia a súlad v rodine. Nielen

súlrad v rodine, ale aj naplňanie základných funkcií rodiny je dôležité, aby sa dieťa mohlo pripraviť na svoju budúcu manželskú a rodičovskú rolu.

Podľa Prevendárovej a Kubíčkovvej (1995, s. 6) každá stabilná a životaschopná rodina plní viacero funkcií:

- ekonomickú
- citovú
- výchovnú a socializačnú
- odpočinkovú a regeneračnú
- biologicko-reprodukčnú

Ekonomická funkcia

„Kedysi bola rodina človeku predovšetkým ekonomickou oporou. Členovia rodiny si navzájom pomáhali pri práci v rodinnom podniku alebo hospodárstve. Aj keď sa väčšina dnešných rodín nevenuje bezprostrednej výrobnjej činnosti, ekonomická funkcia - v zmysle materiálneho zabezpečenia - ostáva významnou úlohou každej rodiny“ (Prevendárová, Kubíčková, 1995, s. 7).

Citová funkcia

„Rodina človeku zároveň poskytuje dôležité citové zázemie, ktoré je nevyhnutné pre zdravý vývoj detí a psychickú stabilitu dospelých osôb žijúcich v rodine. Pociť, že „niekam patím“, „niekomu sa môžem so svojimi problémami zdôveriť“, „niekto na mňa pri návrate domov čaká“, je pre človeka významnou hodnotou“ (Prevendárová, Kubíčková, 1995, s. 7).

Výchovná a socializačná funkcia

„Ide vlastne o dve navzájom úzko späté funkcie. Výchovnou funkciou rodiny je utváranie osobnosti človeka, predovšetkým dieťaťa, a poskytovanie výchovných, resp. sebavýchovných impulzov dospelým členom rodiny. Rodina formuje vlastnosti, názory a postoje jedinca, usmerňuje jeho záujmy, návyky a zvyky, správanie i konanie, a to buď v súlade, alebo protiklade so spoločensky uznávanými normami a hodnotami. Pojem socializácia znamená zospoločenšenie, prechod od vedomia JA k vedomiu MY, učenie sa žiť spolu s inými ľuďmi. Kvalitná, najmä úplná rodina (s oboma rodičmi) poskytuje

vhodné podmienky na socializáciu a výchovu dieťaťa“ (Prevendárová, Kubíčková, 1995, s. 7).

Odpočinková a regeneračná funkcia

„Rodina má veľký význam aj z hľadiska odpočinku a regenerácie síl. Poskytuje pocit intimity a bezpečia, dôležitý pre psychickú rovnováhu človeka. Poskytuje duševnú podporu a oporu v ťažkých životných chvíľach. Pomáha, prekonávať stres a čiastkové neúspechy, s ktorými sa každý človek na svojej životnej ceste stretáva“ (Prevendárová, Kubíčková, 1995, s. 7).

Biologicko-reprodukčná funkcia

„Súvisí s uspokojovaním sexuálnych potrieb manželov a rozmnožovacích procesov. V procese historického vývoja prekonala táto funkcia - tak ako všetky ostatné funkcie - veľké zmeny. Na rozdiel od minulosti dnes sa väčšmi docenuje (niekedy až preceňuje) význam sexuálneho života, jeho vplyv na citový vzťah partnerov, ako aj celkovú atmosféru v rodine. V súvislosti so zmenami v postavení ženy sa dnes kladie väčší dôraz aj na sexuálne prežívanie a uspokojenie. Deti majú pre rodinu veľký citový význam a vysokú hodnotu. V našich podmienkach sa ich rodí iba toľko, koľko rodina vzhľadom na svoje hodnoty, ciele a očakávania pokladá za primerané. V celosvetovom meradle je v súčasnosti pre vyspelé krajiny charakteristická populačná stagnácia, t.j. rodí sa čoraz menej detí, na rozdiel od rozvojových krajín vyznačujúcich sa obrovským rastom populácie“ (Prevendárová, Kubíčková, 1995, s. 7).

Napĺňanie všetkých týchto funkcií je dôležité nielen pre každého jednotlivého člena rodiny, ale aj pre rodinu ako celok a pre celú spoločnosť. Pokiaľ rodina nenapĺňa základné funkcie, ťažko sa v rodine vytvoria podmienky pre zdravú sexuálnu výchovu resp. výchovu k manželstvu a rodičovstvu.

2.3 Úloha rodiny poskytovať informácie o sexuálnom živote

„Väčšina rodičov sa určite snaží pristupovať k výchove svojich detí správne a zodpovedne. Často sú však bezradní, pokiaľ ide o sexuálnu výchovu, výchovu k manželstvu a rodičovstvu. Hlavne v dnešnej dobe, keď sa sexualita stala v mnohých rovinách našej spoločnosti často diskutovanou témou, nemôžeme sa tváriť, že sa nič nedeje a vyhýbať sa

jej v nádeji, že to niekto vyrieši za nás. Rodičia dnes stoja pred naliehavou výzvou uchrániť svoje deti pred negatívnym pôsobením televízie, časopisov, internetu, ulice. Najúčinnším prostriedkom ako eliminovať, resp. odstrániť tieto negatívne vplyvy je otvorená komunikácia v rodine“ (Bujnová, 2005, s. 56).

„Problém nastáva vtedy, keď rodičia nie sú schopní vytvoriť prostredie, ktoré podporuje komunikáciu a deti hľadajú odpovede na svoje otázky mimo rodiny. Mimorodinným zdrojom informácií však nebýva vždy škola. Poznatky a postoje detí v súčasnosti vo veľkej miere ovplyvňujú masmédiá. Rodičia však majú moc využiť ich vo svoj prospech tým, že budú sledovať načo sa deti pozerajú, čo čítajú a čo počúvajú. A čo je dôležitejšie, budú sa pozerieť, čítať a počúvať s nimi a potom sa o tom všetkom porozprávajú“ (Bujnová, 2005, s. 56).

„Aby príprava na rodinný život mala úspech, je podľa E. Poliakovej (2002 In Bujnová, 2005, s. 57) potrebné rešpektovať isté výchovné zásady. Ako prvá a najdôležitejšia je zásada vzájomnej dôvery. Dôvera medzi dieťaťom a rodičom je základom každej výchovy. Detská dôvera je zvýraznená v otázkach, ktoré dieťa kladie. Ak dieťaťu na zvedavé otázky odpovieme vyhýbavo alebo nejasne a nechotne, vzbudíme v ňom pochybnosť a odpoveď na svoje otázky bude hľadať inde.“

„Odborníci sa zhodujú v tom, že skorá sexuálna výchova primeraná veku a chápaniu detí nie je predčasná. Dieťa približne už vo veku troch rokov začína klásť prvé zvedavé otázky. Ide o prirodzenú detskú zvedavosť“ (Lukšík, Supeková, 2003, s. 84).

„Je dôležité dieťaťu pravdivo odpovedať tak, aby odpoveď pochopilo. Ak dieťa zahriakneme alebo potrestáme, stratíme jeho dôveru a bude vyhľadávať iné zdroje informácií. Deti sú veľmi vnímavé a veľmi rýchlo zistia, či im klameme. Veľmi častá odpoveď „na takéto otázky si ešte malá/ý“ alebo „keď budeš starší, dozvieš sa to v škole“ u detí vyvoláva podozrenie, že sexualita a s ňou súvisiace otázky sú niečo tajomné alebo také hrozné, že ani dospelí sa o tom radšej nerozprávajú. Súčasne to má presne opačný efekt- u dieťaťa vyvoláva ešte väčšiu zvedavosť, preto záleží na správaní rodičov k deťom už v detstve, či sa budú obracať na nich s dôverou aj v období dospievania, ba aj neskôr“ (Bujnová, 2005, s. 57).

„Druhou zásadou je pravdivosť a zrozumiteľnosť, t.j. veci vysvetľovať deťom primerane ich veku. Nejde o to, aby sme problém, otázku vyčerpali. Treba odpovedať len niekoľkými slovami a určité veci aj správne pomenovať. V súvislosti s touto zásadou O. Matoušek (1997 In Bujnová, 2005, s. 57) radí rodičom, aby hovorili so svojimi deťmi o sexualite s vedomím, že ide o tajomstvo, ktoré sa pred nimi bude postupne odkrývať.

Nie je potrebné uchýľovať sa k výmyslom o bocianoch a vranách. Dieťa bez problémov prijme informácie, ak ich prispôbime jeho chápaniu“ (Bujnová, 2005, s. 57).

„Je dôležité, aby sa výchova k zdravej sexualite, manželstvu a rodičovstvu neobmedzovala len na jednorazové poučenie a vysvetľovanie, ale aby bola zabezpečená kontinuita a opakovanie. Je potrebné využívať každú príležitosť, aby sme viedli deti k vytváraniu si správnych predstáv, postojov k pohlavným otázkam, i k otázkam života a k žiaducemu správaniu sa“ (Bujnová, 2005, s. 57-58).

„V príprave na rodinný život odporúča E. Poliaková (2002 In Bujnová, 2005, s. 58) dodržiavať aj zásadu aktivity. To znamená nečakať na otázky dieťaťa, ale využiť vhodnú príležitosť, aby sme mu veci vysvetlili a obrnili ho pred informáciami z nežiaducich zdrojov.“

Podľa Bujnovej (2005) otvorená komunikácia medzi rodičmi a deťmi o otázkach sexuality, manželského a rodinného života má svoju nezastupiteľnú ochrannú a preventívnu funkciu. Je potrebné hovoriť o témach týkajúcich sa sexuality, manželstva a rodičovstva v predstihu. Rozhovory rodičov s deťmi sa môžu týkať rôznych tém ako láska, intimita, vydieranie, využívanie, umenie povedať nie atď. Rodič by mal v každom prípade ako prvý informovať dieťa o sexualite, aj o ostatných otázkach súvisiacich s manželským a rodinným životom. Dieťa musí pochopiť, že ide o oblasť života, ktorá si zasluhuje pre svoje poslanie úctu a diskretnosť. Už sám diskretný, dôverný rozhovor môže dieťaťu signalizovať, že ide o takú oblasť ľudského života, ktorú treba brať vážne.

„Mladého človeka vo veľkej miere ovplyvňujú rozličné „poučenia“ vrstovníkov a iné nesprávne názory. Je preto dôležité, aby rodičia tieto informácie uviedli na správnu mieru. Práve rodina by mala byť zdrojom kvalitných informácií, dávať príležitosť k zverovaniu sa s intímnymi problémami a poskytovať potrebné rady vo forme primeranej veku dieťaťa. Bez toho, aby sme správnosť predchádzajúcich vyjadrení spochybnili, vyslovujeme názor, že nielen rodina, ale aj škola je tou inštitúciou, ktorá má plniť informatívnu úlohu v príprave na rodinný život“ (Bujnová, 2005, s. 59).

2.4 Obavy rodičov z komunikácie s deťmi o sexualite

Podľa Šilerovej (2003) množstvo rodičov môže mať najrôznejšie zábrany hovoriť so svojimi deťmi o sexualite a pohlavnom dospelí. Na tom nie je nič zvláštneho. Ľudská sexualita aj jej vývoj je veľmi intímnou oblasťou a vykonávaná istou, prirodzenou mierou

hanby. Hanba, by ale nemala prevážiť. Bariéry by rodičia mali prekonať v záujme svojich detí a v záujme vzájomného vzťahu a dôvery.

Aké sú najčastejšie obavy rodičov?

Nedostatočné znalosti

„Rodičia sa obávajú, že nemajú dostatočné množstvo znalostí a poznatkov o pohlavnom dospievaní, sexualite a súvisiacich oblastiach. V tlači či televízií sa neustále objavujú nové, nie vždy zrozumiteľné informácie, ktoré v rodičoch môžu vzbudiť dojem, že ich znalosti nie sú dostatočné. Táto obava, ale nie je opodstatnená“ (Šilerová, 2003, s. 24).

Chýbajúci slovník

Podľa Šilerovej (2003) sa môže stať, že rodičia nevedia, ako majú s deťmi o sexualite hovoriť. Často je to ťažké v tom, že rodičia nepoznajú správne názvy alebo sa im zdá divné či nevhodné ich používať.

Nedostatok istoty

„Napriek tomu, že rodičia poznajú správne slová, nie sú si niekedy istí, ako s deťmi o sexualite a pohlavnom dospievaní hovoriť. Ich rodičia s nimi o sexualite trebárs taktiež nehovorili, takže nemajú k dispozícii žiadny vzor pre takéto rozhovory“ (Šilerová, 2003, s. 25).

Strach z predčasného záujmu o sexualitu

„Často sa stáva, že rodičia majú strach z predčasného záujmu svojich detí o sexualitu. Boja sa, že sa ich deti dozvedia príliš skoro o sexuálnych prežitkoch a budú mať tendenciu si ich zo zvedavosti vyskúšať čo najskôr“ (Šilerová, 2003, s. 26).

Problematická sexualita

„Keď rodičia odmietajú so svojimi deťmi komunikovať o sexualite, môže za tým byť, tiež ich problematický vzťah k vlastnej sexualite či problémy v sexuálnom živote. Rodičia sa môžu obávať, že by niečo z toho mohlo vyjsť najavo. S deťmi ani s dospievajúcimi nie je nutné ani vhodné preberať detaily sexuálneho života a už vôbec nie sexuálneho života rodičov“ (Šilerová, 2003, s. 27).

Nedostatok citu a dôvery

„Podstatnou prekážkou rodinnej sexuálnej výchovy môže byť taktiež nedostatočný dôverný vzťah k dieťaťu. Pokiaľ rodičia nie sú schopní alebo nechcú so svojimi deťmi dôverne hovoriť, je to strata pre život dieťaťa a jeho vzťahu k rodičom a ľuďom vôbec, nie len pre jeho sexuálnu výchovu“ (Šilerová, 2003, s. 28).

3 SUBJEKTY VÝCHOVY K MANŽELSTVU A RODIČOVSTVU

Za najdôležitejší subjekt výchovy k manželstvu a rodičovstvu sa považuje rodina, ktorá by mala ako prvá informovať dieťa o sexuálnom živote. Nielen v rodine sa dieťa dozvedá informácie o sexuálnom živote, ale tiež dôležitým subjektom je škola. K subjektom výchovy k manželstvu a rodičovstvu môžeme taktiež zaradiť masmédiá. Dieťa sa dozvedá rôzne informácie z televízie, kníh, internetu, ktoré ho môžu pozitívne, ale aj negatívne ovplyvňovať. A v neposlednom rade môžeme k subjektom výchovy zaradiť aj podiel sebavýchovy k manželstvu a rodičovstvu.

3.1 Podiel rodiny na výchove k manželstvu a rodičovstvu

„Rodina je prvým prostredím, s ktorým sa dieťa stretáva a v ktorom sa vytvárajú predpoklady pre jeho budúce partnerské a manželské spolužitie a na plnenie rodičovskej role. Špecifikum výchovy v rodine je v tom, že sa prevažne realizuje osobami (rodičmi) bez pedagogického vzdelania, že jej pôsobenie je každodenné a má viac- menej individuálny ráz. Na rozdiel od inštitucionálnej výchovy nebýva často plánovaná a taktiež jej úlohy a ciele mnohí rodičia realizujú skôr intuitívne než zámerne a uvedomene. Tým sa do istej miery líši od prípravy na rodinný život, realizovanej v školách a mimoškolských výchovných zariadeniach“ (Bujnová, 2005, s. 27).

Podľa E. Šimovej (1998, s. 114) rodina ako subjekt prípravy na rodinný život poskytuje:

- uspokojenie potreby istoty, bezpečia, lásky, zakotvenosti, ako základu pre získanie základnej dôvery a základu pre citovú zrelosť a mravnú vyspelosť,
- primárne modely pre vývin roly podľa pohlavia,
- základné poznatky o rodine, o svete, základné zručnosti a spôsobilosti potrebné pre zabezpečenie domácnosti a pre uspokojovanie telesných a duševných potrieb členov rodiny,
- rodina splňuje aj prvú- a v priebehu života nepretržitú- kontrolnú funkciu, ktorou napomáha regulácii aktivít svojim nedospelým ale aj dospelým členom tak, aby sa realizovali v súlade so svojim prírodným i spoločenským prostredím. Tvorí tým základ pre rozvoj schopností autoregulácie.

Podľa viacerých autorov (Grác, 1990, Šimová, 1998, Poliaková, 2000 In Bujnová, 2005) rodina má v príprave na rodinný život v prvom rade úlohu vzoru. Vzájomné vzťahy

rodičov, ich vzťah k deťom, vzťah súrodencov, spolunažívanie pohlaví a generácií sú určitým vzorom. Rodinné zvyky, v ktorých sú odzrkadlené postoje rodičov, majú trvalý účinok na neskoršie postoje detí. Dieťa má v rodine cvičné pole pre život, pre spôsoby správania. Je potrebné zdôrazniť, že úloha rodiny ako vzoru podčiarkuje význam usporiadaných rodinných pomerov. Zdravá harmonická rodina a šťastná rodina je najdôležitejšou podmienkou dobrej a správnej výchovy pre rodinný život. Ostatné, mimorodinné vzory- vplyv učiteľov, priateľov a rovesníckej skupiny, sú síce významné, avšak mali by mať skôr doplňujúci výchovný vplyv.

Veľmi dôležitá je tiež informatívna úloha, ale tu sme už spomínali v predchádzajúcej kapitole.

3.2 Podiel školy na výchove pre rodinný život

Podľa Kotekovej, Šimovej, Geckovej (1998) je škola vzdelávacou a výchovnou inštitúciou, ktorá vstupuje ako druhá do socializačného procesu prostredníctvom profesionálov. Poskytovanie poznatkov sa deje u nás najmä vzhľadom na život v širšej spoločnosti, na profesionálnu a občiansku rolu každého jednotlivca. Škola okrem vzdelávania má však aj výchovné funkcie. Nezávisle na tom, či si ich vytýči alebo nie, zámerným alebo nezámerným pôsobením pedagógov, alebo prostredníctvom živelne pôsobiaceho skupinového života v školskej triede sa podieľa na stimulácii aktivít detí a mládeže. Tieto aktivity môžu posilňovať alebo brzdiť osobnostný rozvoj v smere cieľov výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Takisto v záujmových zoskupeniach detí, neformálnych skupinách, utvorených v školskom prostredí a pôsobiacich aj mimo neho sa nepretržite uplatňuje sociálny vplyv referenčných osôb a skupín.

Podľa Šimovej (1998, s. 116) škola okrem vedomostí poskytuje:

- Sekundárne modely sociálnej interakcie a hodnotovej orientácie. Prakticky to znamená, že to, čo dieťa odporovalo a osvojilo si od svojich rodičov sa tu dostáva do konfrontácie so skupinovým uznaním, schválením alebo neuznaním, či odmietnutím.
- Sekundárne modely pre vývin roly podľa pohlavia. Aj v tejto oblasti sa konfrontujú názory, postoje, návyky, vzhľadom na očakávané správanie sa dievčaťa alebo chlapca, ženy a muža. V prípade, že dieťaťu chýba primeraný identifikačný model pre pohlavnú rolu, alebo akýkoľvek druh správania, prejaví sa tendencia identifikovať sa s rovesníkom, ktorý dieťaťu zaimponuje, alebo, ktorý inak (napr. vzbudením strachu) uplatní svoj sociálny vplyv.

- Škola významne zasahuje aj do utvárania osobnostnej zrelosti, sebaponímania a pozitívneho alebo negatívneho sebahodnotenia. Povinnosťou školy je prispieť k efektívnejšiemu výkonu rodičovstva tým, že poskytuje rodičom svojich žiakov informácie, potrebné pre lepšie pochopenie dospievajúcich a pre ich efektívnejšiu výchovu.

Podľa Prevendárovej (2000) z času na čas sa v odbornej tlači objavujú polemiky o tom či výchova k manželstvu a rodičovstvu má byť samostatným vyučovacím predmetom, alebo integrálnou súčasťou celého výchovno-vzdelávacieho procesu, či má byť povinná alebo nepovinná, či ju má realizovať učiteľ, alebo iný odborník- lekár, psychológ a pod. V súčasnosti je u nás školská výchova k manželstvu a rodičovstvu integrovaná do niekoľkých predmetov- biológie, etickej výchovy, občianskej výchovy a občianskej náuky. Takéto riešenie nesie so sebou niekoľko vážnych problémov:

1 Na jednej strane je výchova k manželstvu a rodičovstvu súčasťou učebných osnov iných predmetov, na druhej strane má svoje vlastné učebné osnovy, ktoré sa mimochodom sústavne menia a doposiaľ nie sú zladené s osnovami predmetu biológia a občianska výchova. Z toho vyplýva, že učebné osnovy výchovy k manželstvu a rodičovstvu doteraz nikdy nemohli byť realizované komplexne a v plnom rozsahu (Prevendárová, 2000).

2 Takto realizovaná výchova k manželstvu a rodičovstvu nemá jednoznačne určeného a vyškoleného učiteľa a jej obsah sa prelína viacerými predmetmi, takže nie div, že vplyvom nesystematickosti a neutriedenosti informácií je výsledok minimálny (Prevendárová, 2000).

„Ak má byť výchova k manželstvu a rodičovstvu efektívna, treba ju uskutočňovať systematicky a komplexne. Pod systematickosťou a dlhodobosťou rozumieme, že je potrebné ju realizovať kontinuálne od narodenia v rodine, od predškolského zariadenia až po vysokú školu. Pod komplexnosťou rozumieme zásadu, že sa má uskutočňovať:

- u všetkých žiakov, na všetkých druhoch a stupňoch škôl,
- rovnako u chlapcov ako aj u dievčat, koedukovanou formou výučby“ (Bujnová, 2005, s. 31).

„Zdá sa, že požiadavka systematickej, dlhodobej a komplexne uskutočňovanej výchovy k manželstvu a rodičovstvu bude realizateľná iba prostredníctvom samostatného, povinného, neklasifikovaného výchovného predmetu, ktorý by mal svoje pevné miesto v učebných plánoch a osnovách základných a stredných škôl. Takýmto predmetom môže byť etická výchova, občianska výchova, zdravotná výchova, alebo inak nazvaná výchova

iba v tom prípade, ak doteraz platné učebné osnovy výchovy k manželstvu a rodičovstvu budú plne integrované do toho (jedného!) predmetu“ (Prevendárová, 2000, s. 13).

3.3 Podiel masovokomunikačných prostriedkov na príprave na rodinný život

„Jedným z činiteľov ovplyvňujúcich prípravu na rodinný život sú masovokomunikačné prostriedky. Prostredníctvom nich sa získavajú informácie, ovplyvňujú postoje, niekedy priamo, inokedy nepriamo, prostredníctvom informácií, správ, zábavy, možností vzdelávania sa“ (Bujnová, 2005, s. 31).

„Po dôkladnej analýze vzťahu masovokomunikačných prostriedkov k nastolenej problematike, sústredili sme sa na sledovanie televízie, čítanie časopisov, počúvanie rozhlasu a výpočtovú techniku. Nasledovné konštatovania sú podložené výskumom realizovaným Ústavom informácií a prognóz školstva“ (2003 In Bujnová, 2005, s. 32).

Ústav informácií a prognóz školstva (2005 In Bujnová, 2005) dospel k nasledujúcim výsledkom:

Televíziu sleduje 78,7% mládeže denne. Sú filmy, ktoré svojim obsahom obohacujú mládež o rozličné informácie z oblasti partnerských vzťahov a rodičovstva. Naproti tomu, ale nie každý film spĺňa kritéria výchovnosti a častokrát má na diváka negatívny vplyv. Sledovanie televíznych programov v rodinnom kruhu vytvára možnosti na rodinné rozhovory a diskusie, kde môžu rodičia aj deti konfrontovať svoje názory, prehodnotiť svoje postoje a vytvoriť tak podnetné prostredie pre výchovné pôsobenie rodičov na deti o otázkach partnerských vzťahov, sexuality, manželstva a rodičovstva (Bujnová, 2005).

Knihy, časopisy a noviny plnia okrem zábavnej a rekreačnej funkcie aj funkciu vzdelávaciu. Výskumom sa zistilo, že jeden až dvakrát týždenne číta knihy takmer polovica opýtaných študentov, dennú tlač 44% a časopisy až 71,9% respondentov. V oblasti našej problematiky práve časopisy poskytujú dostatok zdrojov informácií o otázkach partnerských vzťahov, sexuality, rodičovstva. Aj tu však platí zásada, že nie každý príspevok je kvalitný a pre mladého čitateľa výchovný (Bujnová, 2005).

Výpočtová technika v porovnaní s predchádzajúcimi médiami je najnovším masovokomunikačným prostriedkom. Práca s počítačom, a najmä internet sú dnes neoddeliteľnou súčasťou života mladých ľudí. V súčasnosti existuje pomerne veľký počet webových stránok poskytujúcich informácie i z oblasti sexuality, partnerských vzťahov, výchovy detí v rodine a pod. Pri tomto médiu je zvlášť veľké riziko negatívneho vplyvu, nakoľko na internete je veľký počet stránok pre mládež nevhodných (Bujnová, 2005).

3.4 Podiel sebavýchovy na príprave pre rodinný život

„Rozhodujúcim subjektom výchovy k manželstvu a rodičovstvu je napokon každý sám. Čím je dieťa staršie, čím viac sa blíži k dospelosti, tým viac berie svoju výchovu do vlastných rúk. Presnejšie povedané, tým viac je toho schopné za priaznivých podmienok doterajšieho vývinu. Sebavýchova je znakom dospievania a súčasne i prostriedkom, ako sa k dospelosti prepracovať. Nikoho totiž do dospelosti nemožno priviesť za ruku. Z rodinného prostredia, z imponujúcich príkladov okolitého sociálneho prostredia, ako aj z celej duchovnej kultúry ľudstva, s ktorou sa dospievajúci zoznami, môže čerpať inšpiráciu k tomu, aby si vytvoril istý ideál seba, ideál rodinného života, ktorý by chcel v budúcnosti uskutočňovať“ (Koteková, Šimová, Gecková, 1998, s. 117).

3.5 Spolupráca rodiny a školy v oblasti sexuálnej výchovy

Podľa Prevendárovej (2000) sa v praxi stretávame s problémom istej nevyjasnenosti kompetencií medzi rodinou a školou v otázkach týkajúcich sa výchovy k manželstvu a rodičovstvu. V tejto výchovnej oblasti primárna úloha právom patrí rodine a rodičom. Škola by mala vplyv rodiny vhodným spôsobom dopĺňať. Nezriedka sa stretávame s tendenciou rodičov presúvať niektoré povinnosti na školu, v iných prípadoch zasa so snahou neoprávnene a nadmieru zasahovať do kompetencií prináležiacich škole. V otvorenom, demokratickom školskom systéme môže byť otázka cieľov a obsahu výučby predmetom diskusií a vzájomného dohovoru medzi rodičmi a školou, otázka metodiky výučby a výchovy je však úplne v kompetencii školy. V praxi by to mohlo vyzerat' tak, že učiteľ zostaví vlastný tematický plán, ktorý po prerokovaní s rodičmi žiakov a po prerokovaní v metodickom združení predloží na schválenie riaditeľovi školy. Dúfajme, že vývoj bude smerovať ku kvalitnejšej koordinácii rodinnej a školskej výchovy k manželstvu a rodičovstvu.

4 Prieskum informovanosti pubescentov o sexuálnom živote

V prieskume sme sa zaoberali tým, ako sú dnešní pubescenti informovaní o sexuálnom živote. Zaujímalo nás, či informácie, ktoré pubescenti dostávajú sú dostatočné a či nie sú mylné. Súvisel s tým aj náš záujem zistiť od koho pubescenti najviac čerpajú informácie. Chceli sme poznať aj názor rodičov na sexuálnu výchovu detí. Na zistenie týchto, ale aj ďalších informácií sme použili metódu dotazníka a rozhovoru.

4.1 Ciele a otázky prieskumu

Predmetom bakalárskej práce boli informácie pubescentov o sexuálnom živote. Ako uvádza Bujnová (2005) sexualita sa stala v našej spoločnosti často diskutovanou témou a nemôžeme sa tváriť, že sa nič nedeje a vyháňať sa jej. V priebehu tvorby prieskumného problému sme si kládli viaceré problémové otázky: Aké informácie majú pubescenti o sexuálnom živote? Aké informácie sa dozvedeli z rodiny a aké poznatky majú z iných zdrojov? Akú úlohu zohráva škola a akú rodina?

Cieľ prieskumu

Zistiť informovanosť pubescentov o sexuálnom živote.

Zistiť odkiaľ pubescenti tieto informácie získavajú.

Čiastkové ciele

C1: Zistiť informovanosť pubescentov o sexuálnom živote z hľadiska pohlavia.

C2: Zistiť záujem rodičov o sexuálny život ich detí.

C3: Zistiť postoj rodičov na implementáciu sexuálnej výchovy v školskom prostredí.

Prieskumné otázky

O1: Existuje rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v informovanosti o sexuálnom živote?

O2: Aké diferencie v zdroji informácií o sexuálnom živote možno špecifikovať z hľadiska pohlavia?

O3: Komunikujú rodičia s deťmi o sexuálnom živote?

4.2 Metódy prieskumu

Výberový súbor

Našou výberovou vzorkou boli pubescenti/pubescentky a ich rodičia. Podľa Říčana (2004) je pubescencia ohraničená vekom od 11 do 15 rokov, kedy sa sexuálny záujem pubescenta prejavuje predovšetkým zvedavosťou. Zbierajú informácie o anatómii a fyziológii pohlavných orgánov, o spôsoboch súložie, antikoncepcii atď. Prináša mu to nielen vecné poučenie, ale aj zaistenie pred neistotou a obavami, ktoré cíti pre svoju neskúsenosť, i príjemné vzrušenie.

Výskumnú vzorku tvorilo celkom 85 respondentov/respondentiek, z toho 31 dievčat, 39 chlapcov a 15 rodičov (príloha C, tabuľka 1). Vo všetkých prípadoch išlo o zámerný výber, pričom sme nevychádzali z potreby reprezentatívnosti vzorky. Respondenti- chlapci a respondentky- dievčatá boli žiaci Základnej školy v Ludaniciach. Výber sa týkal žiakov ôsmeho a deviateho ročníka, čiže trinásť, štrnásť a pätnásť ročných pubescentov/pubescentiek (príloha C, tabuľka 2), od ktorých sme získavali informácie prostredníctvom dotazníka. U rodičov- respondentov bola podmienka, aby boli rodičmi vybraných pubescentov, s ktorými sme robili dotazník. Informácie od rodičov sme získali prostredníctvom rozhovorov.

Metódy

Na zodpovedanie stanovených prieskumných otázok sme použili metódu dotazníka a rozhovoru. Dotazník obsahoval celkom 16 položiek. Z toho 14 položiek bolo zatvorených, kde respondenti- chlapci a respondentky- dievčatá mali odpoveď zakrúžkovať, 2 položky boli otvorené, na ktoré účastníci a účastníčky prieskumu odpovedali voľne, 2 položky boli identifikačné a slúžili nám na charakterizovanie výberového súboru. Údaje od rodičov- respondentov sme získali prostredníctvom rozhovoru, ktorý Ferjenčík (2000) charakterizuje ako poznávací rozhovor, ktorého cieľom je získať od interviewovaných ľudí informácie. Rozhovor pozostával z deviatich otázok. Na uskutočnenie prieskumu sme použili výber populácie, ktorý Ferjenčík (2000, s. 116) identifikuje ako výber príležitostný, ľubovoľný alebo výber dobrovoľníkov. Je založený na tom, že do vzorky sú z danej populácie vybraní jedinci, ktorí sú práve poruke. Závery, ku ktorým sme v našej práci dospeli, naznačujú viaceré podnety pre teoretickú a aplikačnú prax sociálnych pracovníkov/pracovníčok. Je potrebné zohľadniť, že vzhľadom na nižší počet respondentov a respondentiek, naše výsledky nie sú reprezentatívne pre populáciu.

Plán prieskumu

V októbri 2009 sme skonštruovali dotazník. Následne sme v novembri 2009 požiadali o jeho vyplnenie žiakov/žiačky ôsmeho a deviateho ročníka Základnej školy v Ludaniciach. Zároveň sme požiadali riaditeľa školy o možnosť vykonať prieskum v danej škole. Rozdaných bolo 78 dotazníkov a do spracovania sme mohli použiť 70 dotazníkov. V decembri 2009 sme oslovili rodičov našich pubescentov/pubescentiek na rodičovskom združení v Základnej škole v Ludaniciach a požiadali ich o rozhovor. Z prítomných 47 rodičov bolo ochotných 15 respondentov- rodičov odpovedať na otázky z oblasti sexuálnej výchovy.

5 VÝSLEDKY

5.1 Informovanosť pubescentov o sexuálnom živote

Nasledujúca podkapitola bude obsahovať výsledky analýzy prieskumu, pričom budeme postupovať podľa jednotlivých položiek z dotazníka (príloha A). Získané údaje z dotazníka sme spracovali percentuálne, pomocou programu Microsoft Excel a pre lepšiu orientáciu sme ich zobrazili v grafoch. Výsledky z jednej otvorenej otázky v dotazníku (príloha A, otázka č. 8) sme uviedli v tabuľke.

Tab.3 Analýza odpovedí na položku: „Ako nazývame mužskú pohlavnú bunku?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) vajíčko	0%	0%
B) spermia	100%	95%
C) semenníky	0%	5%

Analýzou odpovedí sme zistili, že respondenti/respondentky na prvú otázku v dotazníku vedeli odpovedať (príloha B, graf 1). Všetky dievčatá- respondentky a väčšina chlapcov- respondentov sa zhodli v správnej odpovedi. Len 5% chlapcov- respondentov označilo možnosť C. Očakávali sme, že prvá otázka bude pre respondentov/respondentky bezproblémová, čo sa nám aj potvrdilo, až na pár výnimiek, ktorí neodpovedali dobre na danú otázku.

Tab. 4 Analýza odpovedí na položku: „Aké vekové obdobie gynekológovia označujú ako optimálne na prvé tehotenstvo?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) 16-20	19%	15%
B) 21-26	55%	72%
C) 27-35	26%	13%

V tomto prípade nám výsledky vyhodnotených dotazníkov ukázali na to, že chlapci-respondenti boli úspešnejší v správnych odpovediach ako dievčatá- respondentky (príloha B, graf 2). Pri danej otázke sme zistili mieru 55% absencie informovanosti u dievčat-

respondentiek. Výsledky nás prekvapili, pretože sme očakávali, že chlapci- respondenti budú menej prosperujúci ako dievčatá- respondentky. Predpokladali sme, že dievčatá- respondentky budú disponovať väčšou informovanosťou z oblasti tehotenstva.

Tab. 5 Analýza odpovedí na položku: „Čo je ovulácia?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) obdobie, keď žena nie je schopná otehotnieť	42%	28%
B) obdobie, keď žena môže otehotnieť	52%	38%
C) obdobie, keď žene mešká menštruácia	6%	34%

Z grafu 3 vyplýva, že väčšina pubescentov/pubescentiek nevie, čo pojem ovulácia znamená. 52% respondentiek- dievčat odpovedalo, že ovulácia je obdobie, keď žena môže otehotnieť, avšak 42% respondentiek- dievčat označilo možnosť A a 6% možnosť C (príloha B, graf 3). Chlapci- respondenti mali problém pri danej otázke, keďže takmer rovnaké percento odpovedí bolo pri každej z možností.

Tab. 6 Analýza odpovedí na položku: „Väčšinu informácií o mužskom a ženskom tele som sa dozvedel/dozvedela“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) od rodičov	10%	0%
B) od kamarátov	19%	23%
C) od učiteľov	39%	36%
D) z internetu, z TV, z časopisov, z kníh	32%	41%
E) iné	0%	0%

Z výsledkov prieskumu vyplýva, že rodina nie je primárnym zdrojom informácií u pubescentov či u mužského alebo ženského pohlavia (príloha B, graf 4). V 39% je u dievčat- respondentiek prvotným zdrojom školské prostredie resp. učiteľia. Chlapci-respondenti v 41% čerpajú informácie z mediálnych zdrojov ako internet, TV, časopisy a knihy. Pri tejto otázke sa črtá problém interaktívnej komunikácie medzi rodičmi a deťmi, pretože ľudské telo je veľkým interesom pre pubescentov/pubescentky. Napriek tomu rodina nedokáže byť najväčším zdrojom informácií. Svedčí o tom fakt, že žiaden

z chlapcov- respondentov a len 10% dievčat- respondentiek má väčšinu informácií od rodičov.

Tab. 7 Analýza odpovedí na položku: „Čo je to masturbácia?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
vedeli vysvetliť pojem	58%	72%
nevedeli vysvetliť pojem	42%	28%

Uvedená otázka v dotazníku bola otvorená, čiže respondenti/respondentky nemali možnosť výberu odpovede. Účastníci/účastníčky dotazníka voľne písali ako chápu daný pojem. Odpovede sme pre lepšie objasnenie zhrnuli do kategórií, podľa toho, či pojem masturbácia vedeli aspoň čiastočne vysvetliť alebo nie (príloha B, graf 5). U chlapcov-respondentov, tak ako sme očakávali, väčšina poznala pojem masturbácia- 72% , nevedelo odpovedať len 28% respondentov- chlapcov. Pojem masturbácia vedelo aspoň čiastočne vysvetliť len 58% dievčat- respondentiek, zostávajúcich 42% respondentiek- dievčat pojem masturbácia nepoznalo.

Tab. 8 Analýza odpovedí na položku: „Masturbácia je škodlivá“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) áno	0%	5%
B) nie	35%	49%
C) neviem	65%	46%
D) iné	0%	0%

Otázka číslo 6 v dotazníku nadväzovala na predchádzajúcu otázku týkajúca sa masturbácie. V predchádzajúcej otázke pomerne veľké percento dievčat- respondentiek nevedelo ani čiastočne vysvetliť pojem masturbácia. To sa odrazilo aj v nasledujúcej otázke, kde 65% dievčat- respondentiek odpovedalo, že nevedia či masturbácia je alebo nie je škodlivá (príloha B, graf 6). Len 35% respondentiek- dievčat odpovedalo, že masturbácia nie je škodlivá. Chlapci- respondenti aj navzdory tomu, že väčšina vie, čo masturbácia znamená, majú pochybnosti o jej škodlivosti respektíve neškodlivosti. Dokumentuje nám to aj fakt, že až 46% chlapcov- respondentov nevie, či je alebo nie je masturbácia škodlivá.

O neškodlivosti masturbácie je presvedčených 35% dievčat- respondentiek a 49% chlapcov- respondentov.

Tab. 9 Analýza odpovedí na položku: „Rozprával/rozprávala si sa už s niekým o masturbácii?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) áno	16%	26%
B) nie	84%	74%

Z odpovedí respondentov/respondentiek sme zistili, že veľká väčšina dievčat- respondentiek a chlapcov- respondentov sa nerozpráva s nikým o masturbácii (príloha B, graf 7). Z analýzy výsledkov môžeme vidieť, že 84% dievčat- respondentiek a 74% chlapcov- respondentov nehovorí o masturbácii s druhými ľuďmi. Iba 16% respondentiek- dievčat komunikovalo najčastejšie s kamarátmi a s rodičmi o masturbácii. 26% chlapcov- respondentov sa rozprávalo o masturbácii taktiež s kamarátmi, ale už nie s rodičmi, porovnávajúc s odpoveďami dievčat- respondentiek.

Tab. 10 Analýza odpovedí na položku: „Človek je na prvý sex pripravený vtedy, keď“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
Sa na to cíti	48%	41%
Je dospelý, má 18 rokov	16%	26%
Má dozreté orgány	13%	21%
Nevedeli odpovedať na otázku	23%	12%

Otázka číslo 8 v dotazníku bola otvorená a zaujímalo nás, kedy je podľa pubescentov/pubescentiek, človek pripravený na prvý sex. U dievčat- respondentiek ako aj u chlapcov- respondentov prevládala odpoveď, že človek je na prvý sex pripravený vtedy, keď sa na to cíti. Ďalší respondenti/respondentky odpovedali, že až vtedy je človek pripravený, keď je dospelý respektíve, keď má 18 rokov. Niektorí tvrdili, že človek je pripravený na prvý pohlavný styk vtedy, keď má dozreté orgány. Našli sa aj účastníci/účastníčky dotazníka, ktorí na otázku nevedeli odpovedať, u dievčat- respondentiek to bolo- 23% a u chlapcov- respondentov to bolo menej- 12%.

Tab. 11 Analýza odpovedí na položku: „Pohlavný styk je v SR nezákonný“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) do 18 rokov	27%	38%
B) do 15 rokov	35%	36%
C) do 14 rokov	19%	18%
D) nie je to zákonom stanovené	19%	8%

Analýzou odpovedí na otázku, do koľkých rokov je pohlavný styk nezákonný sme zistili, že pubescenti/pubescentky majú veľmi slabé vedomosti z oblasti, ktorá sa ich bezprostredne týka (príloha B, graf 8). Až 38% chlapcov- respondentov si myslí, že pohlavný styk je nezákonný do 18 rokov, 36% respondentov- chlapcov tvrdí, že do 15 rokov, 18% chlapcov- respondentov si myslí, že pohlavný styk je nezákonný do 14 rokov a 8% respondentov- chlapcov predpokladá, že to nie je zákonom stanovené. Väčšina dievčat- respondentiek odpovedalo správne 35%, označili aj možnosť A- do 18 rokov- 27% a rovnaké percento dievčat- respondentiek- 19% sa nazdáva, že do 14 rokov alebo, že to nie je zákonom stanovené.

Tab. 12 Analýza odpovedí na položku: „Videl/videla si už niekedy pornofilm?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) áno	42%	77%
B) nie	58%	23%
C) neviem čo to je	0%	0%

Otázka číslo 10 nám odhalila zásadné rozdiely medzi chlapcami- respondentmi a dievčatami- respondentkami (príloha B, graf 9). Z výsledkov je zrejmé, že hlavne chlapci- respondenti už pozerali pornofilm- 77%. Pornofilm nevidelo 23% chlapcov- respondentov. Na rozdiel od dievčat- respondentiek, kde väčšina z nich nezhládla ešte pornofilm- 58%. Možnosť C, čiže neviem čo to je, nezakrúžkoval žiaden z vybraných respondentov/respondentiek.

Tab. 13 Analýza odpovedí na položku: „Základné informácie o sexe som sa dozvedel/dozvedela“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) od rodičov	13%	8%
B) od kamarátov	32%	13%
C) od učiteľov	32%	23%
D) z internetu, z TV, z časopisov, z kníh	23%	56%
E) iné	0%	0%

Použitím metódy dotazníka sme zistili nasledovné rozdiely medzi chlapcami-respondentmi a dievčatami-respondentkami (príloha B, graf 10). Chlapci-respondenti získavajú informácie o sexe predovšetkým z médií, následne od učiteľov, prekvapujúco sa na posledných dvoch miestach ocitli kamaráti a rodičia. Na rozdiel od chlapcov-respondentov, dievčatá-respondentky majú väčšinu informácií od kamarátov a učiteľov, menej z médií, ale tak isto ako chlapci-respondenti takmer žiadne od rodičov. Pri tejto otázke sme zistili, že u pubescentov/pubescentiek do veľkej miery abstinuje sexuálna výchova v rodine.

Tab. 14 Analýza odpovedí na položku: „Čo je to antikoncepcia?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) tabletky proti menštruačným bolestiam	0%	10%
B) ochrana pred otehotnením	100%	90%
C) druh pohlavnej choroby	0%	0%
D) sexuálna poloha	0%	0%

Prieskum ukázal, že na otázku, čo je to antikoncepcia, sa respondenti a respondentky zhodli v správnej odpovedi (príloha B, graf 11). Takmer všetci vybraní pubescenti/pubescentky uviedli správne, že antikoncepcia je ochrana pred otehotnením. Iba 10% chlapcov-respondentov si myslí, že antikoncepcia sú tabletky proti menštruačným bolestiam.

Tab. 15 Analýza odpovedí na položku: „Aký je najúčinnjší antikoncepčný prostriedok, ktorý chráni pred pohlavnými chorobami?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) hormonálne tabletky	23%	21%
B) kondóm	52%	79%
C) čapíky	19%	0%
D) žiaden	6%	0%

Pri otázke číslo 13, ktorá sa taktiež týkala antikoncepcie, sme prekvapujúco väčšie percento správnych odpovedí zaznamenali u chlapcov- respondentov (príloha B, graf 12). 79% z nich označilo správnu odpoveď. Dievčatá- respondentky v 52% uviedli, že kondóm nie je najúčinnjší antikoncepčný prostriedok, ktorý chráni pred pohlavnými chorobami.

Tab. 16 Analýza odpovedí na položku: „Ktorá z možností obsahuje iba rizikové formy vírusu HIV?“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) dotyk, infikovanou krvou, spoločným užívaním WC	29%	28%
B) materským mliekom infikovanej matky, spermiami, pošvovým sekrétom, krvnou cestou	65%	67%
C) potom, podaním ruky, bozkom na tvár	6%	5%

Pri zrejme najťažšej otázke nadpolovičná väčšina oboch pohlaví označila správnu odpoveď (príloha B, graf 13). U chlapcov- respondentov- 67% a u dievčat- respondentiek- 65%. Rozdiel medzi chlapcami- respondentmi a dievčatami- respondentkami sa neprejavil ani v nasledujúcich odpovediach. Obe pohlavia respondentov odpovedali percentuálne takmer rovnako.

Tab. 17 Analýza odpovedí na položku: „Uveď o akú sexuálnu deviáciu ide:“

... je sexuálna deviácia, kedy sa jedinec sexuálne zameriava na deti vo veku 5-12 rokov. Jedinca vzrušuje nezrelosť objektu (absencia intímneho ochlpenia, pŕs u dievčat a neprítomnosť ejakulácie u chlapcov). Tento jedinec vyhľadáva spoločnosť detí, často si s nimi dobre rozumie

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) incest	0%	18%
B) pedofília	100%	82%
C) masochizmus	0%	0%

Analýza tejto položky nám ukazuje, že všetky dievčatá- respondentky vedeli o akú sexuálnu deviáciu ide (príloha B, graf 14). Najväčšia časť respondentov- chlapcov- 82% označilo správnu možnosť odpovede, čiže ide o sexuálnu deviáciu s názvom pedofília. 18% chlapcov- respondentov uviedlo, že ide o incest. Možnosť C- čiže masochizmus, ktorú sme zahrnuli do nášho dotazníka neoznačil žiaden z vybraných pubescentov/pubescentiek.

Tab. 18 Analýza odpovedí na položku: „Základné informácie o antikoncepcii som sa dozvedel/dozvedela“

ODPOVEDE	DIEVČATÁ	CHLAPCI
A) od rodičov	26%	5%
B) od kamarátov	26%	21%
C) od učiteľov	16%	36%
D) z internetu, z TV, z časopisov, z kníh	32%	38%
E) iné	0%	0%

Prieskum ukázal zásadné rozdiely medzi chlapcami- respondentmi a dievčatami- respondentkami v zdroji informovanosti o antikoncepcii (príloha B, graf 15). Rovnako ako aj pri otázkach číslo 4 a číslo 11 chlapci- respondenti získali základné informácie z médií. Druhým zdrojom ich informácií o antikoncepcii sú učitelia, kamaráti a na poslednom mieste sú znovu rodičia. Najväčšie percento dievčat- respondentiek považuje médiá za primárny zdroj ich informácií o antikoncepcii. Na druhom a treťom mieste sa ocitli kamaráti a rodičia. Dievčatá- respondentky majú najmenej informácií od učiteľov- 16%.

5.2 Záujem rodičov o sexuálny život ich detí

Použitím metódy rozhovoru sme sa snažili zistiť, či rodičia komunikujú s deťmi o sexe, či sa zaujímajú o ich sexuálny život a aký majú názor na sexuálnu výchovu v škole. Získané

údaje sme vyhodnotili percentuálne a zobrazili v grafoch pomocou programu Microsoft Excel.

Tab. 19 Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že je lepšie informovať deti o pohlavných zmenách pred dospievaním alebo počas dospievania?“

ODPOVEDE	RODIČIA
pred dospievaním	73%
počas dospievania	27%

Názory rodičov- respondentov na to, či je lepšie hovoriť s deťmi o pohlavných zmenách pred dospievaním alebo počas dospievania sa zhodli v tom, že je lepšie informovať deti pred dospievaním, „aby vedeli čo ich čaká“- 73% (príloha C, graf 16). Niektorí rodičia-respondenti tvrdili, že stačí ak sa s deťmi hovorí o pohlavných zmenách až vo veku, keď sa u dieťaťa objavia prvé zmeny súvisiace s tým, že dospieva- 27%. Pýtali sme sa rodičov-respondentov aj na ideálny vek, kedy začať s deťmi hovoriť o pohlavných zmenách a väčšina uvádzala vek od 8 do 10 rokov.

Tab. 20 Analýza odpovedí na otázku: „Kto by mal, podľa vás informovať deti o pohlavných zmenách- škola alebo rodina?“

ODPOVEDE	RODIČIA
škola	0%
rodina	0%
aj škola aj rodina	100%

Položená otázka súvisela s predchádzajúcou otázkou a slúžila na doplnenie informácií o danej problematike (príloha C, graf 17). Zistili sme, že všetci rodičia-respondenti sa zhodli na tom, že informácie o pohlavných zmenách by dieťa malo získavať z rodiny, ale aj zo školy. Rodičia-respondenti pri vysvetlení svojej odpovede uvádzali, že škola by mala podrobne informovať deti o zmenách biologických a rodičia by sa mali viac zamerať na psychické prežívanie a zvládanie týchto zmien u detí.

Tab. 21 Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že o antikoncepcii by mala informovať škola alebo rodina?“ „A prečo?“

ODPOVEDE	RODIČIA
škola	0%
rodina	33%
aj škola, aj rodina	67%

Prieskum ukázal, že o antikoncepcii, by mala podľa rodičov- respondentov informovať taktiež ako rodina aj škola - 67% (príloha C, graf 18). Z uvedeného percenta rodičov- respondentov sa väčšina zhodla na tom, že škola by mala informovať odborne a rodičia by mali komunikovať s deťmi spontánne, otvorene a uvoľnene. Rodičia- respondenti uvádzali, že je vhodnejšie, ak je dieťa informované z viacerých zdrojov, lepšie tak príjme informácie. Ostatné percento rodičov- respondentov si myslí, že o antikoncepcii by sa malo hovoriť len v rodine, ako dôvod uvádzali skutočnosť, že ide o intímnu vec, na ktorú môže mať každá rodina iný názor. Ani jeden z vybraných rodičov- respondentov neuviedol, že o antikoncepcii by mala informovať len škola.

Tab. 22 Analýza odpovedí na otázku: „Mali by sa rozprávať rodičia s deťmi o masturbácii?“ „Ak áno prečo?“

ODPOVEDE	RODIČIA
áno	27%
nie	73%

Rodičia- respondenti v najvyššej početnosti uvádzajú, že rodičia by sa s deťmi nemali rozprávať o masturbácii, tvrdí to až 73% respondentov- rodičov (príloha C, graf 19). Myslia si, že je to každého osobná vec, intímna a preto by sa o tom nemalo hovoriť. Na druhej strane, ale tvrdili, že deti za nimi prichádzajú s otázkami týkajúcimi sa masturbácie. 27% respondentov- rodičov, ktorí sa nazdávajú, že je potrebné sa s deťmi rozprávať o masturbácii uvádzajú dôvody, že deťom treba vysvetliť čo to je, aby nemali o masturbácii mylné informácie z iných zdrojov.

Tab. 23 Analýza odpovedí na otázku: „Prichádzajú za vami deti s otázkami o sexuálnom živote?“ (dospievanie, antikoncepcia, masturbácia, pohlavné choroby a podobne.)

ODPOVEDE	RODIČIA
áno	100%
nie	0%

Z analýzy odpovedí sa nám ukázalo, že z vybraných respondentov- rodičov prichádzajú deti s otázkami o sexuálnom živote (príloha C, graf 20). Pri tejto otázke vidíme, že deti majú záujem o informácie týkajúce sa sexuálneho života. Deti sú zvedavé a túžiacce po informáciách, ktoré hľadajú aj u rodičov.

Tab. 24 Analýza odpovedí na otázku: „Rozprávate sa v rodine s deťmi o sexe?“

ODPOVEDE	RODIČIA
áno	100%
nie	0%

Z prieskumu vyplýva, že všetci rodičia- respondenti sa rozprávajú s deťmi o sexe (príloha C, graf 21). Rodičia- respondenti pri rozhovore tvrdili, že v rodine aspoň jeden s rodičov komunikuje s deťmi o sexe.

Tab. 25 Analýza odpovedí na otázku: „Ja podľa vás, vaše dieťa dostatočne informované o sexuálnom živote?“ (o rizikách, pohlavných chorobách, antikoncepcii atď.)

ODPOVEDE	RODIČIA
áno	87%
nie	13%

Z výsledkov je zrejmé, že väčšina respondentov- rodičov si myslí, že ich dieťa je dostatočne informované o sexuálnom živote- 87% (príloha C, graf 22). Len 13% respondentov- rodičov uviedlo, že si nemyslia, že ich dieťa má dostatočné informácie o sexuálnom živote.

Tab. 26 Analýza odpovedí na otázku: „Myslíte si, že by mala byť sexuálna výchova v škole samostatný predmet?“

ODPOVEDE	RODIČIA
áno	20%
nie	80%

Väčšina respondentov- rodičov si myslí, že sexuálna výchova v škole by nemala byť samostatný predmet (príloha C, graf 23). 80% rodičov- respondentov ako dôvod uvádzajú, že sexuálna výchova by mala prebiehať v rodine. Ale rodičia- respondenti si myslia, že o niektorých veciach by mala informovať aj škola, najmä v oblasti antikoncepcie a pohlavných chorôb. 20% rodičov- respondentov hovorí, že sexuálna výchova v škole ako samostatný predmet, by bola pre deti veľmi prospešná a hlavne by pomohla rodičom pri rôznych otázkach, s ktorými si sami častokrát nevedia poradiť.

Tab. 27 Analýza odpovedí na otázku: „Čo si myslíte, z akých zdrojov majú vaše deti informácie o sexuálnom živote?“

ODPOVEDE	RODIČIA
rodičia	20%
kamaráti	33%
médiá	47%

Analýzou prieskumu sme zistili, že väčšina rodičov- respondentov si myslí, že ich dieťa má informácie z médií- 47% (príloha C, graf 24). Podľa rodičov- respondentov deti získavajú informácie od rovesníkov, kamarátov- 33% a len 20% rodičov- respondentov uviedlo, že deti majú informácie od nich samotných. A čo je prekvapujúce žiaden z rodičov- respondentov neuviedol, že ich dieťa by mohlo mať informácie zo školy.

6 DISKUSIA

V tejto časti práce sme porovnali naše zistenia z prieskumu so zisteniami z výskumu, ktorý uskutočnila Bujnová (2005). Jej cieľom bolo zistiť stav a úroveň prípravy detí a mládeže na rodinný život v rodinných a školských podmienkach.

Hlavným cieľom našej práce bolo zistiť informovanosť pubescentov o sexuálnom živote. Na základe analýzy prieskumu sme spozorovali, že pubescenti majú nedostatočné vedomosti o ľudskom tele, o sexe a antikoncepcii. Predpokladáme, že sú nedostatočne alebo mylne informovaný hlavne preto, že najčastejšie čerpajú informácie o sexualite z nedôveryhodných zdrojov. Bujnová na základe výskumu uvádza, že pre stredoškolskú mládež sú hlavným zdrojom informovanosti v oblasti sexuality kamaráti a médiá. V našom prieskume sme taktiež postrehli, že pubescenti čerpajú najviac informácií o sexualite z médií a od kamarátov. Až na posledných miestach sa v oboch prípadoch ocitli učitelia a rodičia. Toto zistenie nám naznačuje, že rodičia ani škola si neplnia svoju úlohu dostatočne v poskytovaní informácií, ktoré sú potrebné v príprave na rodinný život (Bujnová, 2005).

Pri diferencovaní odpovedí podľa pohlavia respondentov Bujnová vo svojom výskume zistila, že rodičia pripravujú na budúci rodinný život viac dievčatá (77,9%) ako chlapcov (42,6%). Spomínané zistenie sa potvrdilo aj v našom prieskume, pretože na otázky týkajúce sa ľudského tela, sexu a antikoncepcie uviedlo väčšie percento dievčat-respondentiek ako chlapcov-respondentov, informovanosti u rodičov.

Najväčší rozdiel medzi chlapcami-respondentmi a dievčatami-respondentkami v informovanosti o sexuálnom živote sme zaznamenali pri otázkach týkajúcich sa masturbácie. Takmer polovica dievčat-respondentiek nevedela vysvetliť pojem. 65% dievčat-respondentiek nevedelo či je masturbácia škodlivá alebo nie je. Na rozdiel od chlapcov-respondentov, kde väčšina z nich poznala a vedela aspoň čiastočne definovať pojem masturbácia. Pri otázke, či je masturbácia škodlivá, vedela polovica chlapcov-respondentov uviesť správnu odpoveď, druhá polovica nevedela, či je alebo nie je škodlivá. Podľa Lukšíka a Supekovej (2003) to môže byť spôsobené tým, že masturbácia sa u dievčat postupne stáva súčasťou ich života, narozdiel od chlapcov kde masturbačné aktivity výrazne narastajú od 14 do 16 roku života a potom sa udržujú na približne rovnakej úrovni.

Pýtali sme sa pubescentov/pubescentiek, kedy je podľa nich človek pripravený na prvý pohlavný styk. Uvedená položka v dotazníku bola otvorená, čiže respondenti a respondentky odpovedali voľne. Odpovede sme zhrnuli do štyroch kategórií. U dievčat-respondentiek ako aj u chlapcov-respondentov prevládala odpoveď, že človek je na prvý sex pripravený vtedy, keď sa na to cíti. Uvedená odpoveď respondentov a respondentiek nás potešila. Chlapci-respondenti vo väčšej početnosti ako dievčatá-respondentky odpovedali, že človek je na prvý sex pripravený vtedy, keď je dospelý, respektíve, keď má 18 rokov alebo, keď má človek dozreté orgány. Nepredpokladali sme, že by pubescenti a pubescentky mohli uviesť takúto odpoveď. Prekvapilo nás, že pomerne veľké percento dievčat-respondentiek- 23% a chlapcov-respondentov- 12% nevedelo odpovedať na otázku.

Počas rozhovorov s rodičmi sme sa zamerali na to, či sa rodičia rozprávajú s deťmi o sexe. Všetci respondenti-rodícia uviedli, že s deťmi komunikujú o otázkach týkajúcich sa sexu. Táto skutočnosť sa potvrdila aj vo výskume Bujnovej, kde takmer všetci rodičia poskytujú svojim deťom informácie z tejto oblasti. Len malý podiel rodičov (3,7%) nedoceňuje informácie týkajúce sa skúmanej problematiky.

Aj napriek kladným odpovediam v otázke či sa rozprávajú rodičia s deťmi o sexe, vo výskume Bujnovej sme zistili, že rodičia sa síce rozprávajú s deťmi o rôznych otázkach týkajúcich sa prípravy na rodinný život, ale iniciátormi rozhovorov bývajú väčšinou deti. V mnohých prípadoch rodičom bráni štud iniciovať rozhovor. Pýtali sme sa rodičov, či za nimi prichádzajú deti s otázkami o sexuálnom živote a všetci rodičia-respondenti odpovedali, že sa ich deti pýtajú na rôzne otázky týkajúce sa danej problematiky.

Najviac rodičov akceptuje na prvom mieste realizáciu sexuálnej výchovy v rodine aj v škole. Na druhom mieste len v rodine a na poslednom mieste len v škole. Táto skutočnosť sa nám ukázala pri viacerých otázkach, ktoré sme sa rodičov-respondentov pýtali. Vo výskume Bujnovej vyšli rovnaké výsledky ako v našom prieskume. Taktiež v oboch prípadoch rodičia uvádzajú, že očakávajú pomoc od školy v oblasti sexuálnej výchovy, hlavne v otázkach antikoncepcie a pohlavných chorôb. Myslíme si, že nosným dôvodom v dnešnej dobe je už evidencia rôznych moderných foriem antikoncepcie a viaceré pohlavné choroby, ktoré rodičia nevedia dostatočne vysvetliť svojim deťom. Častým dôvodom je, že sami nedisponujú veľkým množstvom informácií v danej oblasti. Zaujímalo nás aj to, aký majú rodičia-respondenti názor na implementáciu sexuálnej výchovy ako samostatného predmetu do škôl. 80% rodičov-respondentov si myslí, že sexuálna výchova by nemala byť samostatný vyučovací predmet, stačí, keď je súčasťou

iných predmetov. Bujnová skúmala názor učiteľov na danú problematiku a taktiež 74,6% učiteľov si myslí, že by mala byť sexuálna výchova včlenená do jednotlivých predmetov. Pri uskutočňovaní prieskumu sme sa nestretli so žiadnymi veľkými problémami. U niektorých chlapcov- respondentov a dievčat- respondentiek sme si všimli stud odpovedať na otázky týkajúce sa sexuality, ale aj nevedomosť pri rôznych položkách v dotazníku. Pri rodičoch- respondentoch nás sklamal nezáujem odpovedať na otázky týkajúce sa sexuality. Preto by sme odporúčali v budúcnosti robiť rozhovory s rodičmi o sexualite za iných podmienok a vo väčšom súkromí. V budúcom prieskume by bolo zaujímavé porovnať náš prieskum, ktorý bol uskutočňovaný na dedine s prieskumom uskutočňovaným v meste. Odporúčame zistiť ako prebieha sexuálna výchova v rodinách s ohľadom na štýl výchovy rodičov. Taktiež by sme mohli v budúcnosti skúmať sexuálnu výchovu v rodinách s ohľadom na vieru v Boha.

6.1 Odporúčania pre prax

Na základe výsledkov z prieskumu sme zistili, že informovanosť pubescentov o sexuálnom živote je nedostačujúca. Sexualita je ešte aj dnes pre mnohých rodičov tabuizovanou témou a nechcú alebo nevedia ako s deťmi začať komunikovať o rôznych otázkach týkajúcich sa sexu. Preto je veľmi dôležité zlepšenie komunikácie rodičov s deťmi. Rodičia by mali navštevovať sociálnych pracovníkov v poradniach, ktorí by im poskytli cenné rady o sexuálnej výchove v rodinách. Deti by mali mať možnosť navštevovať sociálneho pracovníka v centrách voľného času alebo v zariadeniach, ako je napríklad nízkoprahový klub Cirkus v Nitre, kde im poskytnú rady ako začať hovoriť s rodičmi o sexe a poskytnú im pomoc pri rôznych otázkach.

Odporúčame rodičom preštudovať si odbornú literatúru, ktorá im umožní nadobudnúť prehľad o tom, ako s deťmi hovoriť o rôznych intímnych otázkach. S týmto súvisí aj naše odporúčanie pre transformáciu existujúcich kníh v knižniciach. Väčšina literatúry, ktorá je dostupná pre rodičov je zastaraná a ponúka im len vysvetlenie určitých pojmov. Myslíme si, že by malo byť viac dostupnej literatúry pre rodičov, ktorá by pojednávala o rôznych návodoch ako začať s deťmi komunikovať, ako deťom odpovedať na rôzne otázky, aby komunikácia o sexe prebiehala uvoľnene a prirodzene. V praxi by to mohlo fungovať tak, že sociálny pracovník obce by mal na starosti dostupnosť k tejto literatúre. Či už by bola dostupná v obecnej knižnici alebo na príslušnom obecnom úrade.

V oblasti sexuálnej výchovy by sme privítali, aby sociálni pracovníci v spolupráci so školou a obcou organizovali pre rodičov a občanov príslušnej obce prednášky a diskusie s odborníkmi - sociálnymi pracovníkmi, pedagógmi, psychológmi. Tieto stretnutia by sa mohli uskutočňovať, napríklad v škole pre rodičov, a učiteľov, kde by im sociálni pracovníci poskytovali užitočné informácie. Taktiež by ponúkali učiteľom návrhy ako uskutočňovať sexuálnu výchovu na školách. V tomto spôsobe vidíme možnosť zefektívnenia komunikácie rodiny a školy v tejto oblasti. Rodičom by tak boli poskytnuté informácie o tom, aké vedomosti dostáva dieťa zo školy.

Naše najväčšie odporúčanie a pranie je, aby sa sexuálna výchova v škole stala samostatným vyučovacím predmetom, pretože si myslíme, že na ňu nie je vyhradený dostatočný priestor na iných predmetoch. Sme si vedomí rôznych komplikácií a akceptujeme všetky názory oponentov, navzdory tomu sme presvedčení, že zaradenie tohto predmetu do škôl je najefektívnejším spôsobom.

Základné, ale aj stredné školy by podľa nás, mali organizovať pravidelne školské besedy s odborníkmi, napríklad pedagógmi, psychológmi a sociálnymi pracovníkmi na tému sexuálneho života pre žiakov a žiačky.

Najmä študenti pedagogiky a sociálnej práce by mali byť dôkladnejšie pripravovaní v škole na výkon svojej profesie.

Odporúčame pravidelné školenia, ktoré by organizoval sociálny pracovník obce, s odborníkmi na problematiku sexuality, pre pedagógov, ktorí učia na školách rodinnú a sexuálnu výchovu.

ZÁVER

Témou našej bakalárskej práce bola sexuálna výchova v rodine. Zamerali sme sa na informovanosť pubescentov o sexuálnom živote a zaujímal nás taktiež zdroj z akého pubescenti najviac čerpajú informácie o danej problematike. Na preskúmanie hlavného cieľa práce sme si položili viacero prieskumných otázok, na ktoré sme počas vypracovávania práce hľadali odpovede.

Našou prvou prieskumnou otázkou bolo zistiť, či existuje rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v informovanosti o sexuálnom živote. Skonštatovali sme, že pubescenti oboch pohlaví sú nedostatočne informovaní o sexuálnom živote, ale dopracovali sme sa aj k zisteniu, že v niektorých položkách, ktoré boli pubescentom predložené prostredníctvom dotazníka, boli úspešnejší chlapci- respondenti a v iných vynikali dievčatá- respondentky. Pri otázkach týkajúcich sa masturbácie nám poskytli správne odpovede vo väčšej početnosti chlapci- respondenti ako dievčatá- respondentky.

Ďalšia prieskumná otázka bola zameraná na to, aké diferencie v zdroji informácií o sexuálnom živote možno špecifikovať z hľadiska pohlavia. Zistili sme, že pubescenti oboch pohlaví získavajú väčšinou informácie z médií, ale tiež od kamarátov a učiteľov. Rodičia, ktorí by mali byť primárnym zdrojom v poskytovaní informácií o sexuálnom živote, poskytujú svojim deťom nedostatok informácií. Môžeme konštatovať, že na základe prieskumu dievčatá- respondentky sú viac informované od rodičov ako chlapci- respondenti.

Našou poslednou prieskumnou otázkou bolo zistiť, či komunikujú rodičia s deťmi o sexuálnom živote. Aj napriek tomu, že všetci rodičia- respondenti odpovedali kladne, domnievame sa, že iniciátormi týchto rozhovorov sú deti. Rodičia síce komunikujú s deťmi, ale vyhýbajú sa určitým témam a komunikácia tak nie je otvorená, úprimná a spontánna. Potvrďuje nám to aj fakt, že rodičia- respondenti na otázku, či by sa mali rodičia rozprávať s deťmi o masturbácii, odpovedali vo veľkej väčšine záporne.

Pýtali sme sa tiež rodičov, aký je ich postoj na implementáciu sexuálnej výchovy v školskom prostredí. Veľká väčšina odpovedala, že nechcú, aby bola táto výchova v škole samostatným vyučovacím predmetom, ale na druhej strane očakávajú veľkú pomoc od školy.

Prieskum vo forme dotazníka sme realizovali na súbore celkom 70 chlapcov a dievčat pubescentného veku v Základnej škole v Ludaniciach. Už pri požiadaní riaditeľa školy o možnosť vykonať prieskum na danej škole sme sa stretli s neochotou. Mal obavy ako

žiaci a žiačky príjmu vyplňovanie dotazníka o sexualite, keďže dotazník vyplňali deti, z ktorých väčšina pochádza z konzervatívnych, kresťanských rodín. Väčšina respondentov a respondentiek nemala problém pri vyplňaní dotazníka, ale u niektorých sme si všimli stud odpovedať na otázky, ale aj nevedomosť pri rôznych položkách v dotazníku. Pýtali sme sa pubescentov/pubescentiek, či vnímajú, že sexuálna výchova sa na škole uskutočňuje v rámci vybraných vyučovacích predmetov. Žiaci túto skutočnosť tak nevnímajú a tvrdili, že „o sexualite sa učí na etike a oni majú všetci náboženstvo.“ Vyjadrili aj pranie mať v škole predmet sexuálna výchova, ktorý by ich pripravil na sexuálny život.

Druhou časťou nášho prieskumu bolo zistiť záujem rodičov o sexuálny život ich detí. Prieskum sme vykonali tiež v Základnej škole v Ludaniciach, pretože ako výskumnú vzorku sme potrebovali rodičov tých pubescentov a pubescentiek, ktorí nám vyplňali dotazník. Z prítomných 47 rodičov na rodičovskom združení bolo ochotných nám poskytnúť rozhovor 15 rodičov, čo svedčí o tom, že rodičia nemali záujem odpovedať na otázky týkajúce sa sexuálnej výchovy v rodine. Predpokladáme, že rodičia sa hanbili rozprávať sa na danú tému.

Na záver by sme chceli uviesť, že nesmieme zabúdať na fakt, že sexualita je prirodzená súčasť ľudského života a netýka sa len dospelých. Rodičia by na to nemali zabúdať a mali by sa s deťmi rozprávať o sexualite už od útleho detstva, primerane veku a poskytovať im bez ostychu informácie, po ktorých deti či pubescenti túžia a v konečnom dôsledku na ktoré majú právo.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ALLERSTON, S.- DAVIES, G. 2001. *Sex Education*. [online]. Nelson Thomes, 2001. 96 p. [cit. 2010.03.15] ISBN 0748752781, 9780748752782. Dostupné na internete: <http://books.google.sk/books?id=q8nxYas17UsC&printsec=frontcover&dq=sexual+education&lr=&hl=cs&cd=1#v=onepage&q=sexual%20education&f=false>
- BIANCHI, G. 2001. *Identita, zdravie a nová paradigma*. Bratislava: SAV VEDA, 2001. 192 s. ISBN 80-224-0702-X
- BIGELOW, M. A. 2009. *Sex- Education*. [online]. BiblioBazaar, LLC, 2009. 266 p. [cit. 2010.02.20] ISBN 111089659X, 9781110896592. Dostupné na internete: http://books.google.sk/books?id=zZ_TwDDtTtgC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=&f=false
- BUJNOVÁ, E. 2005. *Príprava na rodinný život v rodinnom a školskom prostredí*. Nitra: PF UKF, 2005. 138 s. ISBN 80-8050-891-7
- FERJENČÍK, J. 2000. *Úvod do metodológie psychologického výskumu*. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6
- JANOŠOVÁ, P. 2008. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9
- KOTEKOVÁ, R.- ŠIMOVÁ, E.- GECKOVÁ, A. 1998. *Psychológia rodiny*. Košice: PeGaS, 1998. 132 s. ISBN 80-967901-0-2
- LUKŠÍK, I.- SUPEKOVÁ, M. 2003. *Sexualita a rodovosť v sociálnych a výchovných súvislostiach*. Bratislava: Humanitas, 2003. 204 s. ISBN 80-89124-0-1-1
- MARKOVÁ, D. 2007. *Predmanželská sexualita v kontextoch sexuálnej diverzity a variability*. Bratislava: Regent, 2007. 246 s. ISBN 978-80-88904-59-5
- MATEJOVIČOVÁ, B a kol. 2004. *Biológia detí a vybrané kapitoly z hygieny*. Nitra: UKF, 2004. 231 s. ISBN 978-80-8094-113-0
- PREVENDÁROVÁ, J. 2000. *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 121 s. ISBN 80-08-02933-1
- PREVENDÁROVÁ, J.- KUBÍČKOVÁ, G. 1995. *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995. 83 s. ISBN 80-08-00062-7
- PŠENIČKA, O. 1999. *Sexuálna výchova v rodine*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1999. 346 s. ISBN 80-88795-14-1
- ŘÍČAN, P. 2004. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5

SIELERT, U. a kol. 1994. *Sexuálna výchova*. Praha: TRIZONIA. 1994. 279 s. ISBN 80-85573-36-9

SOBOTOVÁ, L. 2008. *Zdravý sexuálny život*. In *denník SME* [online]. 2008, [cit. 2010-03-21]. Dostupné na internete:

<http://zena.sme.sk/c/3728868/zdravy-sexualny-zivot.html>

ŠILEROVÁ, L. 2003. *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualite*. Praha: Grada, 2003. 104 s. ISBN 80-247-0291-6

TOKÁROVÁ, A. a kol. 2003. *Sociálna práca*. Prešov: AKCENT PRINT, 2003. 573 s. ISBN 80-968367-5-7

PRÍLOHY